

△ V Praze 17. února

*The sleeping and the dead are
but as pictures.**(Spící a mrtví jsou jen obrazy)*

Shakespeare

Ano, *obrazem* je nám mrtvola vznešeného toho kmeta! Ba celou řadou obrazů, celé cykloráma. Umíme pohlížet na obraz ten? Rozumíme velké jeho základní myšlence, bohatému skupení, světelné jeho poesii?

Řekněm: Žil devadesáte dvě leta. Cítíme, že to dlouhý čas, avšak jsme sobě toho vědomi, *jak* že dlouhý? Rozložme sobě dobu tu na drobnější části, řekněm: Dvanáctsetkrát zřel jeho zrak, jak nebe měsíčním srpem mávlo, —vědomí naše nenabývá jasu. Musíme pohlédnout na obrovské mílníky světové historie, na dlouhé odstavce vlastního národního našeho života, abychom porozuměli, cože se zrcadlilo vše v životě *Antonína Marka*. Když se narodil Antonín Marek, nebyla narozena ani ještě Velká francouzská revoluce. Když Napoleon I. skončil, bylo Markovi skorem již čtyřicet let. Přežil dobu Restaurac, přežil zas dvě nové republiky francouzské a skončil nyní, několik let teprv po smrti Napoleona III.! Deset let po Markově narození narodil se teprv mohutný náš Tyrtaeus Kollár a letos byl Marek ještě přítomen, když jsme slavili pětadvacítiletou paměť Kollárova úmrtí. Deset patnáct let po něm narodili se Čelakovský a Klicpera, Šafařík a Palacký, všichni ti dosáhli vysokého věku a Marek je ještě přežil. Když Mácha se narodil, byl Marek již statným mužem, když Mácha umíral, rodili jsme se teprv my, „nová generace literární“, ale i naše řady smrtí již valně prořidly, a kdo zbývá, zpívá sobě truchlojemnou melodii písně národní „o letech jak voda uplynulých“ — a teprv nyní se zastavila tepna Markova života.

Marek byl poslední z těch, kteří nám plně znázorňovali znovuzrození českého národa, — to znovuzrození divuplné,

krásné, ba překrásné, protože vzešlé z myšlenkového roznětu, z ducha. Representantů důstojných doby té přežilo rok 1848 dosti mnoho. Avšak v letech padesátých padlo velké umírání do jich řad, lámali se, jak když dech boží zalehne do ceder Libanonu, a chvějíce se šeptali jsme slova Izaiášova: „Smrt jako lvice drtí všechny kosti mé.“ Tenkrát sobě přechoasto každý vzpomínal na cedru libuňskou, starší a vyšší všech — cedra stála.

Uplynuly ještě dvě decennie a nyní se odhodlal stařec usídlit se tam, kde v harmonický rozkvět přišlo vše, po čem kdy jeho vlastenecky nadšená duše práhla, kde již vidět i zralé ovoce snahy stoleté — přišel k matičce Praze. Položil hlavu svou na její prsa a skončil.

Jedinkráte jsem se v životě sešel s Markem. Seděl jsem po dvě hodiny naproti němu v železničním kupé, hleděl na jeho hlavu, jež byla čerstvě padlý sníh, do jeho očí, modrých jak dvě upřímné pomněnky, na jeho světlý, zrcadelně jasný obličej, a porozuměl jsem té čisté lásce a vytrvalému nadšení, jež vedlo české heroy našeho věku. Chtěl bych vidět srdce Markovo! Myslím si je jasné jako rubín, probíhané žilkami samorostlého, ryzého zlata. Kolikrát as zabušilo hlasně v radosti jásavé, kolikrát as zmíralo tesknou nevyšlovnou! Vlastenecké srdce radostně se šíří při každém, při sebemenším pokroku národním, při každém novém krásném zjevu českého ducha — a Marek sledoval ty zjevy právě v době nejideálnější a přes několik generac; vlastenecké srdce se zachví při každé ráně zasazené národu — a my známe, mnoho-li ran musí český národ strpět rok co rok. Hned do struny zalehne divoký orkán, hned ji zas rozvlňuje vánek měkký, co nejjemnější. Do lidského srdce vchází radost i žal, lidské srdce je herbářem prožilých jar, ale herbářem, v němž všechny květy se udržují živý. Kéž umí číst člověk v srdci člověka! Nebylo by pro náš národ pak drahocennějšího daru, než aby jeho přední mužové mu zůstavili každý srdce své.

Nechci zde mluvit o zásluhách Markových. Patriarcha Jungmann pohlížel k němu zaníceně co k nejlepšímu pomocníku svému, co k nejčestnějšímu sloupu národa. A —

*kdo zadost činil předním mužům doby své,
ten žil již pro vše věky.*

Mladistvé působení Markovo padlo v dobu nejmladistvějšího literárního působení našeho. Tenkrát cítěno, že národ literaturu mít *musí*, a mladí nadšenci sobě tedy rozdílné obory literární vzájemně přidělovali zrovna co úkol. Někdy netázáno se, v oboru vědeckém, ani po úplně dostačujícím odborném povolání, a kdo převzal úkol, nepochyboval o své způsobilosti: cítilť velkou vůli svou a často vskutku byla vůle ta vítězna. A v písemnictví krásném pohybováno se ponejvíc přísně v těch kolejích myšlénkových, které byly převedeny k nám odjinud; teprv mnohem později, když první obtíže byly překonány, mohl poesii naši ostínit génius původnosti a rázu osobního. Marek co literát byl mezi prvními, kteří klestili cestu pralesem. Vědě i poesii připravoval *českou* půdu. Ke školství hleděl co k jedině spásonosnému momentu národnímu s pílí neunavnou, a čím byl Marek co učitel, o tom před dvěma lety obšírně promluvil spis zvláště vyšlý. A Marek co kněz byl z těch kněží, kteří u nás skorem již vymřeli. Na české literatuře předbřeznové věru nikdo nezpozoroval, že na ní pracuje tolik kněží. Národní kněží naši byli především Čechy, Praha jim byla stokrát víc než Řím, a ku svatováclavské koruně hleděli s nepoměrně větším nadšením než ku papežově tiaře.

Ale Marek byl již příliš stár, než aby byl při posledních roztržkách v národě mohl být jakkoli stržen do víru. Jeho památka stojí nad stranami, a žádná se nemůže tu k ní připnout osobní či stranická reklama, jak již jinde učinila a připínala se k památce našich mužů největších.

Markova smrt nás upomíná na jeho celý život, a ten zas na věk nejčistších národních snah. *Nejsme* více tak čisti, zaklíčil se mezi námi hřích. „Vstaň z mrtvých!“ volá starozákonní prorok ku svému lidu a míní tím: Vstaň z hříchů! A mrtvola kmetova volá dnes k nám: „*Vstaňte z mrtvých!*“

NÁRODNÍ LISTY 18. února 1877

△

Praví se, že snadněji uvije se vavřínový věnec, než se najde hlava, která je ho důstojna. Ta hlava, kterou věnciti budem tyto dny, je ho věru důstojna nad jiné.

Čeští synové luhů českých, moravských, slezských a slovanských, s nimi zároveň synové ostatních mohutných větví slovanských oslaví tyto dny ve Vídni kmeta, jenž je stejně drahý všem a pracoval pro všechny. *Alois Vojtěch Šembera* má příští středu své narozeniny sedmdesáté! Jasný lesk slavnostní ozáří šedou hlavu jubilantovu, ale lesk ten vychází ze světla, jež sám jubilant po celé půlstoletí šířil po národě svém. Půlstoletí nezlomné vůle, půlstoletím se vinoucí řada činů, vzešlých z vůle té na blaho nás!

Šembera je mužem *vědy* a je *učitelem*. K přísné vědě obracel se hned od počátků národního našeho uvědomění zřetel mužů našich nejpřednějších. Baconův výrok „*Knowledge is power*“ — *věda jest moc* — vyrostl ze všeobecné snahy lidstva a je dávno všeobecně uznán. A platí-li výrok ten pro lidstvo vůbec, platí pro nás Čechy v míře již vrchovaté. Dějiny naše, ač slavné, ač mnohdy velké, byly přec jen dějinami národa nešťastného a zůstavily nás co národ slabý, bezmocný. „Vědomosti jsou jedinou mocí, které — nemívali jí již — můžem sobě *opatřit*, a moc je silou a *síla je vším*.“ A v duševní práci je naše budoucnost. Bez vědy jsme polem bez deště. A kdo nás vědám učí, je naším dobrodincem nesmírným. Sám divoký korán kloní se dobrodincům takovým a nazývá je „miláčky božími“; ano týž korán srovnává čerň v službě vědy vypsanou až s krví svatými mučedníky vyceděnou a přikládá jí cenu stejnou.

Touha po vědění je všeobecná, národové všichni čerpají z něho moc a sílu vždy novou, a nemáme-li zahynout, mu-

síme pokračovat s nimi zároveň. Již nejsou dějiny vědy velkou onou „fugou, do níž hlas svůj kladl národ teprv po národu“, jsou teď závodním koncertem všech národů najednou. Ovšem ale nekonzertuje tu s sebou žádný národ co národ, nýbrž koncertují jednotlivé jeho vynikající osobnosti. Čím víc má národ osobností takých, tím platnější a silnější je jeho hlas. My jich máme ještě porůznu — Šembera je jedním z předních. Dialektologie českého jazyka nikým nebyla tak obohacena jako jím, etnografie, statistika českého národa zakládá se nově skoro zcela na jeho obšíhlém bádání, historie slovanská obdržela jím zcela nové a netušené světlo. „Jmeno Šemberovo rozneslo se celým světem slovanským, když r. 1868 vydal své dílo Západní Slované v pravěku.“* Dílem tím mohutně otřásl doposavadními základy historie nejen české, nýbrž vůbec západo-slovanské, dokazuje v něm, že mínění až po tu dobu u Němcův i u Slovanů zakořeněné, jako by Suevi historiků římských a řeckých byli Němci a jako by Čechové, Moravané, Slováci, též Polabští Slované a Slované usedlí na jihu v Ilyrii byli do těchto zemí přišli teprv mezi 5.—6. stoletím, jest bludné... Šembera vešel tím spisem v odpor s Dějinami Palackého a Starožitnostmi Šafaříkovými, v kterýchžto spisech klade se přibytí Slovanů do Čech a okolních zemí do 5. století po Kr. Však mínění Šemberovo nabývá vždy více přívrženců, zejména u historiků a archeologů ruských a polských. Zvláště polský historik T. Wojciechowski přidává se naprosto k výroku Šemberovu a praví: „Teprv když Šembera celý kmen Suevů náležitě prozkoumal, rozbořil najednou starou mylnou teorii. Jeho dílo Západní Slované v pravěku jest pravý vynález v oboru Slovanstva.“ — Šembera co dějezpytec je pravým geologem, jenž vniká v zjevy minulosti a vysvětluje tajemství změn, jaké se daly v společnosti národů. On nepřebírá v dřímotě náhledy, brávané za neomylné a zpečetěné autoritami, on je zkoumá znovu sám.

* Citujem životopis sepsaný Jakubem Vsetečkou a umístěný v almanahu jubilejním.

Jak dlouho působí Šembera co spisovatel, rovněž tak dlouho působí co učitel a buditel bezprostřední. Poptejte se po Moravě — celá Morava jednohlasný mu vzdává dík, že on pro vzkříšení národního citu tam učinil mnoho, ba nejvíce ze všech. Rovněž jinde. Necht' povoláním svým byl poután na Brno, Olomouc či Vídeň, všude byl vlasteneckým snahám sloupem pevným a středem určitým. On šířil v mládeži vzdělanost tím, že šířil pevné zásady. On budil, kde jen bylo srdce probuzení přístupné. Šembera je z těch velkých vlastenců, kteří nikdy, ani v dobách nejhorších, neztratil ni na okamžik víry v konečný zdar věci národní, jeho přesvědčení naplňuje mu celé srdce jeho, a již sama blízkost takového muže je vlivuplna, „budí myšlenky, vyvolává náklonnost, objevuje půvab“, a nadšení přechází z něho jakoby dechem na jiné. Ze srdce přímo zas do srdce jdou myšlenky velké. Šembera je učitelem rozeným. Doznal již nesčíslných důkazů lásky svých žáků a chovanců a doznává právě nyní, o jubileu svém, důkaz největší. Ke krásnému heslu svému „Hajme mužně pravdy práva“ může připojit druhé, rovněž krásné heslo „Vychovejme lid!“ — totéž heslo, jež Penn dal co otcovské napomenutí právě založeným osadám a jež Washington zůstavil co závěť národu, ježž byl zachoval. Šembera učinil heslu tomu plně zadost.

Měří-li se zásluha kohokoli dle toho, jak naložil s duševním nadáním mu svěřeným, je zásluha Šemberova vrchovitá. Není svědomitosti nad svědomitost jeho. Není neunavnosti nad neunavnost jeho. A není přec zas skromnosti nad skromnost jeho. Řídký učenec, velký badatel, nejzasloužilejší učitel, — a přec mně Šembera připadal vždy jako bohatý klas, jenž naplněn zrním zlatým skromně a tiše se kloní.

Sedmdesáté narozeniny! — Vzejdi Ti, patriarcho, ještě ono jitro, kdy spatříš, že víra Tvá v budoucnost českého národa dochází živoucího naplnění!

Málokdy, v posledních letech míň než dříve máme příležitost zmíniti se o českém literárním díle, jež by bylo vyšlo z impresí vídeňských. Tím radostněji vítáme slavnostní almanah Akademického spolku vídeňského. Je nám milým pozdravem od slovanského Dunaje k slovanské Vltavě, velice potěšitelným důkazem, že duševní práce, do níž se na spásu svou zabral český národ, horlivé má pěstitele i v těch, kteří jsou vzdáleni českého duševního středu. Almanah vídeňský má časovou, má národní, má ale také literární cenu. Nalezáme v něm práce per velice obratných, takže nezbytné je přání, aby literatuře přispívala co nejpilněji také nadál. Přesvědčení, že almanah rozšíří se v českém obecenstvu co nejvíc — upozorňujem obecenstvo vřele na knihu tu, s velkou obětí od nemajetného vídeňského spolku Akademického vydanou —, probíráme zde obsah jeho jen cursoricky. Úvodem je mu obšírná a spravedlivě psaná biografie velezasloužilého profesora Šembery, sestavená *Jakubem Vsetečkou*. Vzletné proslovní básně *Josefa Luxe* a *Emanuela Miřiovského* pojí se s biografií Vsetečkovou v krásný akord. Básně *Josefa Říhy* zahajují vlastní část almanahovou a seznáváme v nich básníka skutečně nadaného, vřelým citem obdarovaného. Další, vesměs obsahem nad všednost vynikající a formou dobré poetické práce jsou od *Edvarda Parmy*, *Bertála H.*, *Tomáše Hořavy*, *H. Landšteinského*, *Josefa Luxe*. Trvalou cenu dodávají knize obšírné články poučné: *Vědomí ze stanoviska přírodovědy* od *dra Ludvíka Havlíčka*, *Něco o Rumunech* od *dra Jana Urbana Jarníka*, *O pokroku, vývoji a osvětě* od *dra Th. Vlastimila Masaryka*. Próza statí těch je vzorna. Jsou psány s úplným ovládnutím materiálu a na stanovisku

nejpokročileji vědeckém, přec ale plynně, poutavě a každému přístupně. — Zevnějšek knihy je elegantní a přidaná podobizna profesora Šembery má cenu uměleckou.

NÁRODNÍ LISTY 5. dubna 1877

ROMÁN Z ČESKÝCH DĚJIN

Aus König Poděbrads' Tagen. Von W. Annaschj*
Šest svazků ve třech oddílech

△

Náš český historický román spí. Čeští naši beletristé se mu vyhýbají, snad z pohodlí, neboť román dějinný vyžaduje velkých studií i velké zralosti, snad z obavy, že by nemohli psát v nynějších politických poměrech dle plné chutě a dle spravedlnosti. Německé romanopisectví sahá nepoměrně častěji k dějinám českým, třebaže dosti povrchně a nejvíce jen kvůli jakémus povšechnému, dějinnou romantikou odchnutému pozadí. W. Annaschj činí výjimku naprosto chvalnou. Mimo Herloše neznáme druhého německého romanciéra, který by byl dotknul se českých dějin s takou láskyplnou rukou jako Annaschj, a je-li Herloš celkem poetičtější a obdařen hbitější, hravější obrazotvorností, je W. Annaschj, ve všem zas hlubší a mužně opravdovější. Se jmenem W. Annaschj setkáváme se po prvé. Musíme je, již pro nápadnost útvaru, považovat za pseudonym, který se snad brzy vysvětlí, a pak nejspíše zároveň uslyšíme, že spisovatel je sice německé národnosti, avšak naším krajanem — soudíme, že synem starobylého Chebu.

Prospekt nakladatelův staví dílo Ze dnů krále Poděbrada vedle slavného Manzoniho románu Snoubenci. Pokud se týče historické váhy, má prospekt plnou pravdu. Jako Manzoni vylíčil jednu z nejdůležitějších částí dějin italských, líčí W. Annaschj jednu z nejdůležitějších částí dějin světových — a za Poděbrada byly právě dějiny české vysoko vynikající částí tou. Jiří Poděbrad byl centrem patnáctého věku, pánem politicky i duševně tenkrát nejčinnější říše; kolem něho se kupili, s ním zápasíce nebo se přátelíce, nejslavnější tehdejší hrdinové a vladařové evropští, o něho se rozbíjelo

* Vydal Moric Schäfer v Lipsku; v Praze lze spis ten obdržeti v kněhupectví dra Grégra a Dattla.

veškeré úsilí všemocného Říma. Výtečný panovník, velký státník a bojovník, ještě větší člověk. Doba Poděbradova, i když za našich dnů veškerý spravedlivý úsudek tonul v potopě národních vášní, zůstala Němcům vždy jaksí dobou výminečně úctyhodnou. A nyní je donutil proud jich vlastních dějin k úctě neobmezené. Nastalť Němcům zase jednou boj s Římem, s tím Římem, který ovládat chce svět celý a rozhodovat ve věcech nejen náboženských a církevních, nýbrž i světských a státních, který nikdy nedbá blaha národů a vždy jen prospěchů své církve, který nevzdal se této vůle své nikdy a jen tenkrát ustane na čas a vyjednává, když vrazí na skálu. Vráží teď na ni v Německu, a zraky Němcův upírají se na Čechy, kde o celá čtyry století dříve již žil Jiří Poděbrad, který se vzornou bystrostí dovedl rozeznat záležitost církve od záležitosti státu a mocnou rukou nesl vítězný prapor lidského rozumu a pokroku.

Dějiny světa postavily osobnost Poděbradovu na podstavec obrovský. „Přestal býti smrtelným“ — „Tvá čest, Tvé jméno, Tvá sláva věčně potrvá“ — „Praničeho nezmožli všichni orlové, hrozivý Řím a uherská zbroj; své žezlo nesl jsem světu navzdor“ — tak mluví poetové nad jeho hrobem. A musí se W. Annaschjmu vzdáti čest, že s opravdovou a velkou pietou o Poděbradovi mluví také on. Z každého jeho slova mluví hluboce vřelá úcta, jakou jsme povinni mužné velikosti. Úcta ta nejlíp se legitimuje úctou k historické pravdě. Annaschj ničeho podstatného Poděbradovi nepřibásnil, on líčí na základě hlubokých dějinných studií, klade faktum vedle fakta a postava Poděbradova nabývá tím znenáhla vzornou plastickou sílu žulového útvaru, vznešené duševní prodchnulosti. „Štěstím světa by bylo, kdyby tak šlechtní mužové na trůnech zasedali;“ — „Muž, o jehož ocelově silné vůli a činnosti neunavné dějiny mluví nevymazatelnými slovy;“ — „Srdce nejušlechtilejší, mysl nejprímější;“ — „Tvůrce občanské svobody a obhajce její naproti vládychtivému Římu,“ — tak a podobně pronáší se W. Annaschj o velkém našem národním králi.

Pieta, jakou W. Annaschj má k dějinné pravdě, nemohla být bez účinku na čistě romanciérskou stránku jeho díla. Nikde moderně přehnaný efekt, nikde vyšlapávání a vymlacování přirozeně se naskytlého efektu do nekonečna. Nikde nic sprostého — čistý dech vane každou stránkou. Sloh je jasný, ušlechtilý. O národní zášti — ač spisovatel vřele s Němci cítí — není památky, a kde přece zchoulostivělý cit náš míní nalézt nějaký kamínek, ihned je zas smířen spisovatelovou vřelou upřímností. Spisovatel musil se dotknout stop zbylých po krvavých husitských válkách, avšak „tehdejší způsob to válčení vůbec“, podotýká spravedlivě. Studie jeho jsou obšírné. On zná podrobně vše, co děje zpyt z té velké doby naší posud najevo vynesl, zná patrně spisy české právě tak jako německé, zná domácí dějiny českých rodin (zvláště chebských, které v díle jeho mají úlohu významně vynikající), ale zároveň obzírá zralým soudem veškeré dějiny souvěké co celek. Jeho sečtenost je vzácna, nechť líčí děje velké, nebo vykládá astrologické a alchymistické choutky tehdejších dob, nebo nám vypravuje o heraldice, o chovu sokolů, o silách drahokamů, o tehdejším nesmírně namáhavém přechodu přes hřeben gotthardský, nebo o jiném, vždy nás poutá. Velmi často připojuje pod hvězdičkou poznámku „historicky“, zvláště tam, kde Řím mluví ústy svých legátů tak drze, že mnohému v nynějšku mohlo by se to zdát až nemožné. Arci sluší podotknout, že jeho rozpravy politické a historické jsou široky až na úkor vlastní stránky romanciérské, avšak W. Annaschj sám nenazval dílo své „románem“, jen prostě *Aus König Poděbrad's Tagen* — a my bychom si přáli, aby mělo české písemnictví podobně obšírné, zábavně poučné dílo o „královských dnech Poděbradových“. Největší národní král náš dřímá již přes čtyry sta let — a památka jeho dřímá u nás s ním. Nikde po Čechách ani nejmenší pomník Poděbradův. A když pražskému městskému zastupitelstvu učiněn přednedávnem návrh, aby ozdobiti dalo radní svou síň podobiznou velkého Poděbrada, pražské zastupitelstvo to odmítlo — — —

W. Annaschj má zřejmou politickou tendenci. Chce Němce své, zabrané nyní do boje s Římem, posilnit obrazem paralelního boje Poděbradova. A paralela je případná. Poučná nejen pro Němce, také pro nás. Roku 1460 prohlásil Pius II. superioritu papežovu nad každým koncilem — roku 1870 prohlásil Pius IX. již samu papežovu neomylnost — „Řím si ve svých tendencích zůstává věčně stejný“. Čeští pánové, kteří za Poděbrada pomáhali Římu, nedbali v ničem prospěchu českého národa — a zrovna tak zůstávají pánové čeští, kteří dnes pomáhají Římu, odcizeni českému národu celým svým životem — také pomáhači Říma zůstávají si věčně stejní. Tenkrát neměl Řím jiné starosti, než aby zrušil kompaktáty basilejské a panoval nad českým národem neobmezeně; když pak po Poděbradovi konečně přece zvítězil a po bitvě bělohorské v Čechách neobmezeným pánem se stal, šla všechna jeho činnost na zničení všeho českého a národního. A v našem věku? Do roku 1848 měli jsme skutečně národní, vlastenecké kněze, Řím, jist svého postavení v Čechách, jim v tom nebránil; rok 1848 vzbudil staré upomínky husitské, vzbudil tím zase pozornost Říma, jezovité se znovu hrnuli do Čech, kněží se začali míchat do politiky, a za zcela málo let, cítíce se již jisti, prohlašují ústy svého vůdce, že „jim do národností nic není“.

„Kdybychom dovedli — zkušenost ale učí, že toho *nedovedem* — z dějin se něčemu naučiti, věděli bychom, že Řím je jedinou povahou v dějinách světových, která zůstala vždy sama sobě věrna!“ volá W. Annaschj.

Dne 26. března 1467 na Zelený čtvrtek pronesl v Římě papež velkou svou kletbu na krále Jiřího Poděbrada a ženu jeho a potomky jeho až do čtvrtého pokolení; na všechny jejich přátele a rádce a pomocníky; na všechny, kteří by ho ještě dále poslouchali; na všechny, kteří by českým kacířům zbraně nebo jen sůl neb jiné věci prodávali nebo s nimi jakkoli zacházeli. „Proklet budiž on“ — zněla kletba doslovně — „proklet v domě i mimo dům, proklet v městě i v kraji, proklet v bdění i spaní, proklet při jídle i pití;

prokleta budiž maso jeho a kosti jeho; a od paty až k šíji
prchniž od něho zdraví! Padniž na něho kletba, kterou bůh
zákonem Mojžíšovým poslal na syny hříchu! Vytrženo
budiž jméno jeho z knihy života! Nechtě na něho dopadne
osud, jaký měl bratrovrah Kain, Dathan a Abiron, Anania
a Safira, magik Šimon a zrádce Jidáš. Proklet budiž v den
soudu! Pohltě ho peklo i s ďáblem a jeho přívrženci! Tak
budiž! Tak budiž!“

A témuž Římu podepisuje *dnes* tisíce Čechů adresu
pocty!

NÁRODNÍ LISTY 26. dubna 1877

SVĚTOVÁ VÝSTAVA ČASOPISŮ
A RUKOPISŮ

I

△

Velká dvorana a tři rozlehlé sály a v nich časopis na časopise. Každý vykukuje jen hlavičkou svou — je tu hlaviček! Jako pestrých květů po lučině, jako zvědavých hlaviček dětských po světě! Vskutku jsou to děti — děti svého času, a vskutku jsou zvědavý — ve jmenu celého lidstva. Či chcete porovnání jiné? Starý Pfeffel praví, že Saturn — čas — dříve požíral děti své, teď že ale děti požírají jej, — nuže, zde máte v nepřehledných řadách ty hlodavé, sžíravé zoubky a zuby, zatínající se do Saturna. Některý vylezl teprv včera a je s mladistvou chutí při své práci, jiný už hlodá po celý věk a chuti mu nebylo. Některá ta hlavička teprv dnes odevřela oči na svět, jiná hledí naň již po troje pokolení a zvědavosti jí nebylo ani za mák. Je to armáda! Myšlénka, za kterou se tento voj bojovně zasadí, *musí* vítězit. Proti čemu my žurnalisté — říkám s pýchou „my“ — se opřem, svaleno bude dnes či zítra. Máme my žurnálů a je nás žurnalistů! Dal bych něco za to, kdybych věděl, mnoho-li nás do jednoho je. Ale spočítej na lípě květy a na nebi hvězdy! A k tomu — my jsme naprosto nevyhubitelní! Rodíme se ze vzduchu, a jakmile padá někde déšť událostí nebo myšlének, vyprýštíme ze země jako houby: vážné „hříby“, humoristická „kuřátka“, chutné „sklouzky“ — zvláště vhodné pro domácí polívky — pikantní „špičky“ a „ryzce“, ultramontánně černé „smrže“, hrozivě špičaté „kozáky“, také ale jedovaté „muchomorky“. Tyto jsou nejpyšnější, nejkřiklavější — ale sláva netrvá dlouho: když je muchomorka největší a nejpyšnější, roztřepí se od kraje a je pojednou protivna.

Nebojte se nás, že je nás tolik. Máme své předurčení v sobě, a kdybychom „i stále chtěli zlé“, konečně působíme

přec jen dobré. Už se podařilo také leckdy některé válečné divisi novinářů, že „poranila celý národ slepotou“, ale na jak dlouho? Vyvolali proti sobě vždy konečně novinářskou divisi jinou, pádnou pravdou a zápalným ohněm ozbrojenou, a sloup světla vyšlehl pak výš než dřív. Také ale nás nepodceňujte! Několik archů papírů jen, píď písma jen, ale drobná prostora ta stačí, aby se na ní vybojovaly největší bitvy. Žurnalistika zrodila už právě tak dobře nepřekonatelné Žižky a vítězoslavné Caesary jako kterékoli bojiště jiné. Caesar Julius, Caesar Havlíček — vezměte historii moderní a hledejte sami ostatní Caesary denního, bojovného tisku! Ale chcete-li, přestanem se samochválou a připustíme vám opět, že konečně také v našich řadách jsou, byli, a vždy budou divní lidé. Nedoukové, kteří ani nejsou s to čtenářstvo něčemu naučit a kteří jen tím mohou existovat sami, že existuje poblíž nich řada dobrých časopisů, z nichž potravu nabrati lze, — „střihači“ nazývají se lidé ti. Pak lidé prodajní, sloužící myšlénce každé — „harpyje“, „reptilie“.

Je zde výběr z celého světa! Skoro odevšad, kdekoli se tiskařské kolo točí, přifouknut lístek nebo list.

*Man holt die Zeitung über Meer
und weit von allen Orten her.*

Je ještě někde nějaké místečko, které má dvě hospody a tři hokynáře, aby nemělo také „novinky“ své? Ostrov Formosa platil donedávna vtipkářům za jediné místo, kde prý noviny nejsou a také nemohou být. Proč? Proto, že na lež je tam smrt. Bůh jim odpusť ten děsný vtip! Tamhle na tabuli vykukuje přívětivá hlavička, přifouknuta — z ostrova Formosy. Byl tam snad trest smrti zrušen? Nebo mluví ta foremní hlavička jen pravdu? Klobouk dolů před žurnalistikou, která hlásá jen pravdu! Ke lži sahá jen slabec, žurnalisté jsou muži silní. Vyjma opět ty, kteří jsou nepoctiví. Ovšem se nám novinářům všem může přihodit, že řeknem někdy něco, co zrovna není pravda. Ale pak nesmí nás nikdo sou-

dit, klameme sami zklamáni. Vševědoucí nejsme, na mou čest ne, a tváříme-li se někdy vševědoucně, je to sebeklam a prosím čtenáře, aby mu nevěřil.

Žurnalistika — svědkem je toho právě naše výstava světová — je věc vlastně velmi mladá. Znázorňuje nám „kapku“ dějin světových. Kampak sahá nejstarší zde vystavený kmet? Kolébkou žurnalistiky jsou tak as dvě století, a jak ji zde znázorněnu spatřujem, vypadá žurnalistika vlastně těm dvěma stům let jako emballage. Stará pravda: „Z počátku jde čas statně za časopisem, pak kulhá časopis pomalu za časem, konečně si časopis lehne a umře.“ Vidíme tu časopisy mladě bujné a ideálně kupředu letící, časopisy zestárlé a zmdlelé, časopisy mrtvé. Mnohé umrtveny ranou osudu nebo duševní nedochůdností hned po svém rozpuku, mnohé jsou na pochodu už od minulého století a mají posud krok, že čas jim sotva stačí. Z obou můžete ale směle sestavit celé dějiny moderního lidstva, je ku podivu, čemu všemu — makulatura učí! Nemáme být my novináři pyšni, že i co makulatura jsme ještě učiteli lidstva?

Mám vypisovat bohatství naší výstavy? Provádět tisícem italských, tisícem amerických, tisíci prarůzně pikantních listů? Upozornit na Gintlovu sbírku létavých listů z roků 1848 a 1849, od níž se navštěvovatel nemůže ani odtrhnout? Na přečtenou karikaturní sbírku Boyardovu, jejíž jednotlivé listy jsou stejně geniální, nechť se zjevily „pendant la guerre“, „pendant la Commune“ nebo „après la Commune“? Přiznám se, že nemám smyslu pro opisování katalogu, toho daru mně nebe odepřelo nadobro. Chodím sem tam, dívám se do kolegiálních očí, zaklepu dobrým kamarádům důvěrně na rameno — mne ale přec jen a nejvíc zajímá Japan. Odpusťte, ale Japan je mou platonickou láskou. Prosím: Choya-Chimbun, list přinášející překlady evropských časopisů — 15 000 předplatitelů; Monde-Chimbun, list politicko-antisociální — 10 000; list pro mravouku a filosofii — 2000; vojenský list — 3200; hospodářský a zahradnický — 10 000; právnícký — 6000; umělecký —

2500; etnografický — 7200; jistý deník politický — 10 000 atd. Japonci jsou „národ kulturně mladý“. Jenže se teď nepamatuju, mnoho-li předplatitelů mají vojenské, umělecké a etnografické časopisy — české.

2

Tištěné a psané, tiskopisy a rukopisy čili „autografy“. Nesmírný je rozdíl mezi písmem tištěným a psaným! Ono má plně ráz veřejný, výzevný, písmo tištěné je mužem, písmo psané je „panenkou“, sedící v domácím koutě, prostou, tichou. Teprv dohromady ale nám dávají celý pojem písma, onoho vynálezu, na nějž člověk může být co nejpěšnější —

*was Großes auch der Mensch erfunden,
doch Größeres erfand er nie!*

Výstava časopisů je pro historika vzdělanosti lidské a pro historika dějin politických, výstava rukopisů hlavně pro psychologa. Tento se jimi ale více baví než učí. Musí do rukopisu, na nějž hledí, vložit vlastního svého ducha, myslit si celou postavu pisatelovu, totiž její význam a její povahu literární, politickou či kulturní, srovnat pak, souhlasí-li povaha ta s povahou písma, a to je ovšem zábava rozkošná. Obyčejně *nesouhlasí*. Ukruťně mnoho humbugu natropilo se svého času se „znalostí písma“. Ilustrované listy anglické a francouzské, po nich ilustrovaný časopis lipský pěstovaly před dvaceti lety zvláštní rubriky: zasílatel — musil být ale abonentem — zaslal rukopis svůj, redakce sdělila v listu faksimile a zároveň výklad, jakéže je zasílatel duševní povahy. Rozumí se samo sebou, že nesmysl v tom přímo bujel. Jsou celé třídy lidstva, které píší naprosto stejně. Kdo má těžkou, zpracovanou ruku, píše těžce, také nezvykle, a listy našeho prostého lidu vypadají jeden jako druhý. Kupci mají svou zcela zvláštní moderní krasopisec-kou školu. Taková též škola, všem vzdělavcům stejná, byla

na příklad u všech osob našich 14. a 15. věku — viz památky doby té. Pohlédni ve výstavě na autograf Máchův, Heineův. Ti duchové, vynikající nejsubtilnějším podáním myšlenky poetické, mají také subtilní písmo. Ale je to přirozený následek toho jich zaměstnání, věc řemeslná — jako pěkné a čitelné písmo kupcovo je nutností v obchodu kupeckém. Celou třídu společenskou můžeš dle písma tedy někdy poznat, povahu individua nikoli. Písmo má své *charaktery*, ty ale obyčejně nesouhlasí s *charakterem*. Je zcela přirozeno, má-li generál, jenž navykl své řeči rozhodné, rozkazům neodvolatelným, životu v samých vykřičnicích stylisovanému, písmo marciální, — proto ale může vždy ještě býti babou.

Vystavené zde autografy jsou nejvíce dopisy. Někdy prosba, někdy rozkaz, někdy přátelské sdělení. Ale — má-li Niebuhr pravdu, když praví: „Špatnému rukopisu by se nemělo nikdy odpustit,“ pak je ta sbírka zde zatracena na věky věkův! „Špatně psaný dopis je čin nestydatý“ — zde je za sklem a rámcem mnoho set nestydatých činů! Mládež by se tam neměla ani vodit, aby nedoznala pohromy na mravnosti své. Jsou lidé — a nejsou to zrovna nejmizernější výstřelky na kmenu lidstva —, kterým je psaní soukromého dopisu as tak příjemno, jako bys je koňským hřebelcem lechtal. *Není* v tom nevážnost k osobě, které se píše. Vím to dle sebe — račte odpustit, že uvádím osobu vlastní. Čím víc někoho miluju, tím nečitelněji mu píšu — divné znamení lásky, pravda! Na počátku dopisu cítím ještě sám nutnost pěkného písma, první řádka vypadá také ještě vždy dost učesaně, ale ostatní — „učte ovci aportovat“! Čímž jsem teď užil výstavy našich typografů velmi obratně, abych dal aviso tam a onam.

Úplná sbírka autografů je čirou nemožností. Stačí, je-li velmi bohata, obmyká-li kruh věků a společenských tříd, — naše výstava je obmyká. Nejvíc je tu autografů spisovatelských. Imposantní řada skutečných velikánů, z nichž vyčíst a provždy zapamatovat si jen to nejlepší a člověk sám by byl již velikánem. Ano i špatných spisovatelů řada imposantní!

Jak divoce, jak různě střílejí myšlenky mezi tím, co zrak sklouže od písma k písmu! Jak divně se kupí osoby a události! Hned jsme v Evropě, hned v Americe nebo v Asii. Hned na bojišti a hned v elegantním salónu dámském. Hned v bouřném proudu denním a hned v minulosti, nad níž vane poklid hřbitova. Malý Beust a velký „syn rybářův“ Ivakura, Bismarck Japanu. Anastasius Grün (hrabě Auersperg), jenž řekl o literatuře slovinské, že ji možno odnést pohodlně pod páždí, a slovinští obrové Prešern a Vodnik, o jichž poetické velikosti nemá mimoslovanský svět ani tušení. Milton, Goethe — Jakub Malý, Václav Štulc. Italka Vitali, která zpívala nám Čechům, a Češka Janouškova, která hrála celému světu, jen ne nám Čechům. Dessoir, Salvini — Piloty, Schwanthaler — Smetana, Slavík, Laub. Zbyněk Berka z Dubé, který utrácel české knihy, a Fejfalík, který sahal drzou rukou na nejstarší památky českého písemnictví. Generál Klapka, úhlavní odpůrce jihoslovanského hnutí, a velký mecén biskup Strossmayer, plukovník Vlajkovič, generál Čerňajev, lord Gladstone. Hříšně hravý Jules Janin a svatý Jan Nepomucký, u jehož rukopisu rozbil český lid hned prvního dne zde okno — nejspíš z rozkvašenosti. Ledru-Rollin, Viktor Hugo, Rochefort — Napoleon III., Evženie, Isabella. Lístek, jež psal Mácha na smrtelném loži, a knížečka, do níž Ševčenko vepisoval básně na bludných cestách po Sibíři. Björnson, Andersen — Cesare Cantù, Manzoni. Garibaldi, Mazzini — Hercen, Bakunin. Starý Prokop, první zakladatel českých stálých společností divadelních, a geniální Zítek, tvůrce velkého našeho divadla Národního. Cavour, Vittore Emanuele, president Hayes, celý pluk politiků evropských i asijských — filosof Feuerbach, jenž napsal: „Cítím ostatně hluboko, že všechna tak zvaná činnost politická je pustá a ničemná u porovnání s prací učenou“ — a — klobouk dolů! Humboldt, Darwin. Celá kolonie mrtvých hudebníků, Halévy, Donizetti, Meyerbeer, že člověku je jako u posvátné té hudební kolonie na pařížském Père-Lachaise a mimovolně se ohlížíš, nevznáší-li se tedy zde poblíž také pomník Čecha

Reichy. A zase kolonie montmartreská, řada polských veli-
kánů, Mickiewicz, Słowacki, Chopin — a slovanské srdce
se choulí a s matným pohledem do budoucnosti hledá
úzkostlivě nápis, nehlásá-li již opět někde „Exoriare aliquis
nostris ex ossibus ultor!“ —

Ale krásná ta výstava bude mít přece jen vzápětí jednu
věc zlou. Do pražských, jmenovitě do mladších kruhů
vjede furor autographicus! To bude sběratelů! A kdo vůbec
je s to, poskytnout „autograf vážený“, bude se v bytu svém
choulit, bojácně naslouchat dveřům a desetkrát za den
vydere se mu bolestně z prsou: „Už tam zas jeden heká!“

NÁRODNÍ LISTY 24. a 25. května 1877

△

Snad pozbude, posud ale nepozbyl Jules Verne váhy světové, té velké váhy, že o každém jeho novém díle je přímo nutno mluvit. Verne požívá ovoce, jaké v literatuře velkého a vděčného národa musí vyzrát každému produktivnímu spisovateli, který zplodil myšlenku zcela *novou*: Verne zplodil román fyzikálně-geografický a jím se stal poetou světovým. Ale pospíchá, aby požil ovoce — příliš mnoho. Román vybíhá za románem z jeho pera, a vědecká průprava Verneova, ač velká, vzácná, té rychlosti nestačí; není-li ale pro směr tak zcela zvláštní, abychom řekli labužnický vědecký dostatek, ba nadbytek vědeckého materiálu, nemá pak také novelistická fantasmie opory, chudne a všední. Zaznamenali jsme to chudnutí nerádi již při jeho Tajuplném ostrově, nesli je již mnohem tíže při Chancelloru a Kurýru carově, po přečtení Černé Indie ale zeje na nás — jarmark.

Jules Verne vzbudil zájem veškerého čtoucího lidstva a dovedl jej stupňovat, každý byl napnut na plod jeho nejbližší příští. Žádostivá zvědavost byla všeobecná, do kterého ze „známých či neznámých světů“ namíří svou nejbližší „voyage extraordinaire“. Šel do středu Země, kolem Země, k oběma točnám, k Měsíci a kolem něho, letěl přes Afriku, plavil se dvacet tisíc mil pod mořem, kam půjde teď? Literární listy zvěstovaly, že pracuje na jakémś díle „slunečním“. Při faktické chudobě toho, co posud věda o slunci promluvila, byla napnutost velká. Kdyby předchozí zpráva byla řekla, že nejbližším předmětem je některá z bližších nám planet, Mars, Merkur, Venuše, na nichž život *může* životu naší planety být alespoň trochu podoben a vůči nimž fantasmie spisovatelova má alespoň nějakou oporu (připomínáme spisy Fontenellovy a Huyghensovy, Nicolletovy a

Gruithuysenovy), byla by napnutost bývala menší, víra ale větší. Snad odpoví k tomu Jules Verne nějakým dílem ještě sám, prozatím ale zabořil se nanovo pod povrch země, do bohatých anglických dolů uhelných, jež Angličané pro výnosnost jich nazývají pyšně svou „Černou Indií“.

Deset let před tím, než povídka začíná, byly doly aberfoylské nadobro a do posledního kousku vybrány. Po staletí se tu pracovalo, konečně přece nadešel den, kdy horníci se shromážditi musili kolem svého inženýra Jamesa Starra, aby vyslechli, že musí sobě vyhledat zaměstnání jiné. Rozešli se, jen posavadní vrchní horník Simon Ford nemohl se odloučit od dolů a umínil si, že se ženou a synem Harrym setrvá dole v šachtě. Nevěřil, že Aberfoyl je vyčerpán. Po desíti letech obdrží najednou Starr krátký přípis, v němž ho Ford vyzývá, aby hned zítra navštívil dávnou šachtu. Zároveň obdrží lístek anonymní, aby nejel. Starr jede, sestoupí Harrym sprovázen dolů k Simonovi a zví o nadějích tohoto. Simon byl našel, že na jistém místě vyvinují se plyny uhličnaté, což svědčilo tedy o ložisku uhlí. Ale podobá se, že mimo rodinu Fordových je zde pod zemí ještě člověk jiný, nepřátelský. Abychom nezabíhali zde do nějakého tajemnůstkářství, sdělujem hned, že je to Silfax, starý, pološílený horník, jenž byl také Starrovi onen zrazující lístek psal. Harry leckde přišel na stopy jeho a je nedůvěřiv. Také právem, a Starr obdržel hned při svém vstupu do šachty důkaz Silfaxova nepřátelství, neboť jen náhodou se ho minul velký, patrně lidskou rukou po něm mrštěný kámen. Další důkaz následoval brzy; došedše naznačeného místa, nepozorovali o plynech oněch praničeho, a ukázalo se, že cizí ruka naplnila štěrbinky maltou. Prolomili zeď a našli podzemní, přírodou utvořené chodby, jichž stěny byly nejpěknějším uhlím. Na zpáteční cestě bylo jim zhaseno světlo, a když se dohmatali svého průlomů, — byli zazděni. Byli všanc dáni jistému úmoru, avšak spásou jejich se stal Jack Ryan, přítel Harryho, a vnučka Silfaxova Nell, dívka as šestnáctiletá, která nikdy nebyla spatřila denního světla a s dědem žila od svého

narození zde, kde znala každou skulinu podzemních slují. Kladla vedle zazděných chleb a vodu. Když pak desátého dne dostavili se lidé hledající Starra a Fordovy, vedla je skákavá svítilna Nellina až k zmořeným. Práce podzemní jsou pak ihned započaty, a sice co nejvelkolepěji. Avšak v stálém zápase se Silfaxem, který, když Harry konečně vybavil Nell z moci jeho, umíní sobě zničit celou osadu podzemní. Svede jezero dolů — jezerní vody ale učiní jen škodu nepatrnou; odevře sluj třaskavého plynu a — zahyne sám.

Každého snad bije hlavní vada Verneova díla již do očí. Román žádá boje. Román psychologický psychického, historický dějinného, sociální společenského; román fyzikální tedy boje fyzikálního. V tom ležel velký půvab dřívějších děl Verneových, že nám předváděla člověka v boji s přírodou, vlastně lidské vzdělanosti v boji s přírodou. Ozbrojeni všemi posavadními výzkumy ze všech oborů přírodních věd kladli sobě hrdinové velké úkoly, nebo jim byly úkoly takové okolnostmi položeny, a věda, ovšem podporována poetickou náhodou, vítězila. V Černé Indii je ale náhoda naprosto v první, věda takměř v poslední řadě. Jakýs anděl strážce bdí nad aberfoylským nárůdkem uhlířským. Hlavní hrdinové by bez Nelly zhynuli, aniž by se pohnout mohli. Vodu odvádí náhoda, výbuch zamezuje náhoda. A ta náhoda nás disgustuje. Připomíná nám mysteriózní romány druhu *Les Catacombes de Paris*, jichž jsme se přesytili už před třiceti lety. K románům těm nepřičinil ale Verne nic nového, invence je chuda, cítil tu chudobu sám a vsunul několik episod — o plamenných čarodějkách, o první cestě Nellině na denní světlo, jež ale nevynikají také ničím. Ani čistě přírodopisná stránka knihy té nepodává nic poutavého. — Škoda že ta kniha nese na čele svém jméno Jules Verne!

△

Není *jediné* veselé písně mezi četnými písněmi Šimečkovými! Letěly smutně před ním v dlouhém pohřebním tahu, jejich hlásky byly cinkáním umíráčku, až on sám, bledý a smutný, šel za nimi. A je-li přece někde v nich zvuk pružnější, zpívá jej bída, bída nešťastného srdce, bída společenská, která se sama sobě směje.

Budou-li se vypočítávat jmena nejpřednějších pěvců českých, jmeno Šimečkovo nebude vpočteno mezi ně. Ale sestaví-li se kytice lyriky české, bude v ní několik kvítků drobných, jak chmýří něžných, smutkem svým dojemných, a ty vyrostly z jeho prsou. Život Šimečkem zmítal a nedopustil plné krystalisace, i forma veršů bývá u něho nedokonalá; avšak přece zas nalezáme jednotlivé písně, které mají plynou vroucnost přímo heineovskou. Jeho písně jsou jako kapky krve, vystříklé na cestu kameňitou, po níž kráčela bosá, rozedraná noha chodce unaveného až k smrti.

Šimeček strávil první svá léta na vsi, studoval v malém městě, byl pak cikánem pobludným, pak knězem řeholníkem, pak žurnalistou, soudním referentem. Již z toho sestavení vysvítá, že řehole nebyla volnou volbou jeho, vstoupilť do ní jen k nalehání rodičů.

*Ach, netlačte mi v ruku kříž!
Já k zemi přilnul duší
a dlouhý oděv páterský
tak podivně mi sluší.*

*Já obrázky jen miluju,
jež různé mají tváře*

*a v srdci vřelý plamínek
a v oku lásky záře.*

Láska — láska jím zahrávala jako každým mladíkem; třeba smutné, přec jeho písňě dýší milost. Jak lehýnký je mnohdy ten dech!

*Z haluze jak na haluz
vyšine se ptáče,
tak ta láska ze srdce
do srdéčka skáče.*

*Zatřepe tam křidélkem,
a zas s bohem letí —
někdy haluz nalomí,
že pak srdce schne ti.*

*Jeť srdce ptáče splašené,
jež rozum zavřel v kleci;
tak pilně střeží, hlídá je,
a uletí mu přeci.*

*A chladný hlídač starostliv
je volá, zpátky láká,
však vzhůru ptáče splašené
ulétá nad oblaka.*

Těch lidí je ovšem málo, kteří milovali vždy jen šťastně. Mladík ohnivý tak často zahoří dříve láskou, než poměry životní připouštějí úspěchu, — a Šimeček žil tak dlouho holý život a vztahoval k lásce prázdné své ruce. V jeho písňích je ozvěna toho častá.

*Umírala naše láska
bez těžkého zápasu,
vědět, že oběma nám
nebyla zde na spásu.*

*Já jí svázal hrobní kvítí
černou stužkou do vínku,
Tys nebožce dala zvonit
naposledy hodinku.*

Někdy zazní tím tón prostě národní, baladní.

*Umřela láska zvečera,
bez požehnání pátera.
Nevyzvánějí na zvony,
nikdo slzičky nezroní.
Hromnička za ni nevzplane —
ta šťastně z mrtvých nevstane!*

Balad a romancí nalezám v básních Šimečkových velmi málo. Jedna romance pěkná byla ale otištěna v prvním ročníku almanahu Ruchu, a ta se udrží. Cituju ji.

Zpověď

*Chodila klečet před kaplu
skleněných dveří kláštera,
nahlédla v zraky hluboko
mladého pana pátera.*

*Tu sevřel srdce nepokoj
a sevřel srdce tajný žal,
šla zpovídat se z viny své —
pan páter krásně zpovídal.*

*Pan páter mluvil o víře
o věčné lásce, naději,
o andělích, až děvince
se oči touhou rosejí.*

*A když jí všecko pověděl,
udělal kříže znamení:*

*„Tys velká — velká hříšnice,
přijď častěji sem k modlení!“*

*A dívka velmi pobožná,
ji páter denně uhlídal,
až svatá byla docela
a jí se páter zpovídal.*

*Klekají dlouho u sebe
a slzmi štólu rosejí:
o víře mluví, o lásce,
ale o žádné naději.*

Známo je, jak hluboce, jak živě cítil Šimeček s každým nešťastníkem. Jeho referáty Ze soudní síně měly čtenáře nesčíslné, neboť z každé řádky mluvil člověk. Rozumí se samo sebou, že měl Šimeček živý cit pro všechny nesrovnalosti společenských poměrů, třeba by tedy nezavazovaly výsledky svými až o veřejně soudní síně.

*„Ta zasmušilá lidu tvář,
v ní bledé bídy hoře“*

— vyhlídá dojemná z jiných četných písní jeho, a v celé řadě jich je líčen ten lid, jenž „od rána v pracné klopotě trvá až do soumraku“.

Elegika Šimečka musil ovšem elegický osud vlasti rozechvívat rovněž mocně. Vlasti platila mnohá slza jeho. Avšak vždy to byla slza mužná:

*Jen slza ta, již mužný lesk
dal oheň, sílu k činu,
za níž hned svitnul blesk a blesk,
jest perlou pro otčinu.*

△

Posloucháme Němce i Francouze a bavíme se. Ještě se vaří náruživost u obou plným klokotem, každý okamžik zakokrhá za Vogesami kohout galský a ihned mu v odpověď zakráče orel germánský. Třeba bychom se rádi přiznali, že sympatie naše jsou cele při Francouzích, můžem přec dosti objektivně — bez fráze objektivně — naslouchat oběma a pobavit se, ať je komika kde chce. Za prvé je hned komické, s jakou ouzkostlivostí Němci naslouchají každé písni, každému slovu, které švihne na Sekvaně, jak jimi vše škubne, a s jakou zimničnou rychlostí odpovídají, někdy zase písni, někdy výkladem nuceně chladným, bědujícím nad mravní zkázou celého francouzského národa. Strach vlastně v tom ještě není, věříme jim, ale zlé svědomí, tuze zlé. Avšak sahá ta komika i na nás jen do jisté míry, předcházelyť těm písniím proudy krve a zvěstují se jimi nové proudy krve. Také není z obapolných písni právě mnoho těch, jimž bychom mohli dát příjmi „písniě nevinné“. Žádné v nich lehké škádlení, jaké bývá mezi sousedícími národy všemi a jež zavadalo Bauernfeldovi pohnutku k epigramu:

*Der Deutsche spottet gern des Böhmen,
der Ungar macht den Schwaben schlecht,
und wie sich die Völker beim Schopfe nehmen —
sie haben leider alle recht!*

Ale je v nich zášť ohnivá, nenasytná — dozpěvy hrůz velkých, předzpěvy hrůz ještě větších.

Právě konstatuje dr. *Josef Schlüter*,* že nejnovější „válečná lyrika“ francouzská nestojí vesměs za nic. Schází jí „dech pravé poesie“, je v ní jen „chladná reflexe, vynucené

* Die französische Kriegs- und Revanschedichtung.

pathos, přemrštěná fráze“. Původ toho: politováníhodná povrchnost francouzského lidu vůbec. A směr její je prý přímo hříšný, udržuje v lidu chuť válečnou, a válka je přec největší zlo, jaké máme na světě. Vypadá to, jako když vlk stírá si trpké slzy nad žravostí světa. Kdyby Francouzům scházel materiál k odpovědi, mohly by za ně odpovědět násilně poněmčené kraje polabské, nynější Poznaň, tisíciletá historie nás Čechů atd. atd. Ale oni Francouzové byli odjaktěživa tak nešlechtně bojechtiví, praví Schlüter a poukazuje co k důkazu k významnému starofrancouzskému heslu: „Mon ennemi, c'est mon voisin!“ (Mým nepřítelem je můj soused.) Ošklivé heslo, zajisté, a pan Schlüter ani nepozoruje, že spáchal satiru sám na sebe, na svůj spis a na Němce, když postavil v čelo spisu svého heslo „velkého“ Bedřicha: „Toujours en vedette!“ (Stále na stráži — čili: Stále s mečem v ruce!)

Tedy: Němci zpívají o Francouzích a Francouzi zpívají o Němcích. Jenže okamžitě nemají Němci mnoho dobrých básníků na skladě a že německé šlehy jsou jako udeření bičem dětským, kdežto šlehy francouzské proseknou se až na kost. Ano, národ Victorů Hugonů a Barbierů umí zpívat a národ Gavarniů a Bertallů umí karikaturu na papír hodit, že člověk se může zlostí zbláznit! Němci svůj nedostatek cítí. Když mluví jen o sobě a zapomenou chvílkově na Francouze, čtem v jich časopisech obden upřímné podivení, že se jim posud nevyvinul z posledních událostí žádný velký básník časový, ačkoli „na výsluní událostí tak slavných mohl by zajisté poeta vzrůst“. A když si pak vzpomenou na Francouze, jsou náhle přísnými estetiky, nestojí ani dost málo o poesii časovou, neboť již Goethe pravil: „Píseň politická, píseň ošklivá.“ Jenže Goethe řekl ještě mnoho jiného, na příklad také, že „konečně každá báseň je příležitostná“ — což lze ovšem duchaplně říci o přemnohých, skoro o všech plodech duševních — a že ta báseň příležitostná, která vykvétla z horoucí krve nešťastného národa, má zajisté své vznešené, poetické právo. Němci cítí také to, a nejen z politických, také z estetických příčin

sledují časovou poesii francouzskou, vydávají o ní spis za spisem a z přečetných sbírek — „Poèmes de la Guerre“, „Pendant la guerre“, „Au bruit du canon“, „Pendant l'Invasion“ a jakkoli se jmenují — neujde jim ani jedna, ano paběrkují i v časopisech po písních jednotlivých. Útěcha: nestojí to všechno za nic. Laciné rýmovačky, samé „Français — succès“. Nanejvýš nějaký „esprit boulevardier“ — duchaplnost z ulice. Ani to *nemůže* stát za nic, vždyť píší ti poetové „bez svlažujícího paprsku velkých činů a úspěchů“. Ano, nestojí to za pranic, ale — ale — ale „přec jsou mezi tím některé věci krásné,“ dodávají pak Němci. A my můžem dodat, že i nejhorší z těch Banvillů a Prudhommů, Lapradů a Bergeratů, Theurietů a Manuelů atd. atd. je pořád ještě lepší než každý Eckstein a Blumenthal a Lindau, kteříž teď v Německu poetisují a satirisují zároveň.

Nejvíce je bolí Victor Hugo. Nemohou popřít, že je básník velký. Nemohou upřít, že jeho „Doba hrůzy“ — „L'Année terrible“ — je hrůzně krásna. Ale neměl to psát, neboť ta doba žádá Tacita a ne Homéra. Victora Hugona vlastenectví je prý jednostranné, vymezující každý ohled jiný. Victor Hugo nestojí prý na výši, kteréž by básník měl vždycky si střežit. Victor Hugo měl prý by si všimnout, čeho na pravém básníku žádá Goethe. Goethe — nenapsal týž Goethe, že žádný *pravý Němec* „*mag wohl einen Franzmann leiden*“? a nedeklamuje se z každého německého jeviště toto diktum Goethovo? „Mon ennemi, c'est mon voisin,“ a přímo ze života čerpal Alfred Meißner své verše:

*Dokud se nit života spřádat bude
a lidstvo žíti ode pólu v pól,
ten celý život tragédií bude
a ostrý meč mu věčně za symbol!*

A bojovný národ má své Tyrtaey, své Záboje.

Spánembohem by nechali Victora Hugona zpívat o Sedanu:

*Sedan. Ce nom funèbre...
crache-le, pour ne plus jamais le prononcer!*

(Sedan. Toto jmeno pohřební... vyplivni je a nevyslovme ho nikdy více!) Spánembohem třeba nazývat Prusko „krvelačnou tygřicí“. Ale Victor Hugo hřímá: „Eternel souvenir! Guerre, guerre! Revanche!“ — věčné vzpomínání! Válku, válku! Odplatu! Nejsme více „národové bratři“! Není smíření dřív, dokud vám nepřinesem záhubu! „Mettons les sous nos pieds, puis tendons leur la main“ — povalme je k nohous svým, pak teprv podejme jim na smíření ruku.

Pokud francouzští lyrikové jsou jen elegiky, smutně bědujícími Jeremiáši na zříceninách, kývají Němci jen moudře své: „Vidíte, vidíte!“ Dokud v prvním návalu spravedlivého hněvu vrážela se satira jen do prsou Napoleonových nebo Bazainových, bylo také dobře. Když v písni „Le Sédantaire“ (od Octava) odkazuje Napoleon krásné Eugonii všechny své vavříny a svým věřitelům hlavní svou knihu a svou hanbu — jak trefný vtip! Když v písni „Pluk zbabělců“ („Le Régiment des lâches“ od Chatelina) nazývají se Napoleon a Bazaine „babami prvními“, — hehe, jak dobré! Ale sotva se akademik Laprade odváží písňě „Au roi Guillaume de Prusse“ — je ta píseň ihned „eine ganz gemeine Schmachepistel“. Vždyť je známo, co dělá „stanovisko“: Beckerova píseň „Nemají jej míti, ten volný, ten německý Rýn!“ je, to se rozumí, „ein herrliches Rheinlied“, a rovněž se rozumí, že Mussetova odpověď „My jej již měli, ten váš Rýn!“ je „eine frech frivole Antwort!“

Nuže, my nemáme vše hned za vtipné a za dobré, je-li to francouzské. Zpívá-li Pois le Degranges: „Jděte domů. Dobyli jste si vavřínů a můžete jimi své šunky vyzdobit,“ pokrčíme také my prostě rameny. Čtem-li u Renauda, že „bez Paříže by ani nebylo žádné Evropy, co se týče ale Berlína, že po jistých letech ani se nebude více vědět místo,

kde stál“, nebo u Bergerata, že „kdyby zhaslo světlo Francie, i bůh sám bude ve tmách“, vyslovíme také my slovo: žvanivost! Ale těch písní satirických, které jsou přímo rozkošny, je v nové lyrice francouzské přec jen počet velký, a rovněž velký počet jest těch, v nichž plane horoucí nadšení poetů pravých. Zvláště rozkošny jsou Banvillovy „Idylles Prussiennes“. Na příklad jeho „Potkani“. Pařížští potkani, za války tak pronásledovaní, sedí v parku na boběčku, oči jejich jsou zlostí horky, růžové jazýčky mají vypláznuty a hledí do Ferrierů, kde v chládku si hoví monsieur de Bismarck. A zpívají mu ve sboru: Ty bílý kyrysníku jsi vinen vši naší nehodou! Ty nám zaplatíš! Přijdem hlodat do Pruska, až se zřítí věže i zdi, vyžerem tvé špejchary a rozkousáme tvůj archiv. Pak sníme purpur nového německého císaře a pak ti zničíme síť, kterou jsi chtěl Evropu spoutat. V jiné Banvillově písni je monsieur de Bismarck kuchařem v bílé kazajce, bílé čepici a zástěře a hotuje se „usmažit Pařížany na vlastním jich sádle“. Vráží své oběti pevně nůž do krku, zachycuje obratně krev do nádoby a připravuje takto chutný obídek, aby mohl jednou říci: „Pařížané byli dobří, sám jsem jich okusil.“ A v ještě jiné písni líčí se scéna z Ferrierů: král Vilém, Bismarck a Moltke sedí tu pohromadě. Moltke nemluví ničeho, studuje na mapě. Oba ostatní se baví. Po Francii prý zaberou Anglii, Španělsko, Itálii a ostatní Evropu, pak Afriku, Asii a Ameriku. „A pak si odpočinem, neboť když člověk *všechno* sní, nasytí se přec, a Měsíc zabrat nemůžem.“ — „Přec,“ praví teď Moltke, „vypočetl jsem, že můžem.“ Ty a podobné písně nechali by si Prusové líbit, lichotí jim trochu. Ale Banville má ještě jiné „idyly“ — mizerné! Na příklad jak německá Markétka píše svému infanteristovi — Hans Dietrich se jmenuje —, aby pro ni tam ve Francii ukrad pár hezkých náušnic. A Hans krade, to se rozumí. Tohleto přec není hezké od Francouzů, míní Němci. Pořád jen mluví o ukradených zrcadlech, houslích a napořád o ukradených kývadelních hodinách — „les pendules“ odnášející Němci zůstanou Francouzům právě tak historickým faktem,

jako jim zůstali „lojové svíčky požírající kozáci“. My v tom dáváme Němcům úplně zapravdu, přehmaty několika zločinných jednotlivců nemohou a nemají se klást na vrub celého vzdělaného národa. Pravíme to vzdor některým zkušenostem z roku 1866, musímeť i to, co se leckde u nás stalo, přičíst jen zvrhlým jednotlivcům. Avšak připomínáme si u příležitosti té pravidlo: „Co nechceš, aby se tobě atd.“ Roku 1866 rozpisovaly se veškeré časopisy německé o „hyenách na českých bojištích“, ano přinášely i velké obrazy, líčící, jak hladový český lid vrhá se na mrtvoly pruské, svléká je do naha, okrádá, hanobí. A přec to byla drzá, zločinná lež. Bolí teď Němce ty „pendule“? Humanita cituje: „Co nechceš, aby se tobě“ a satirik by prostě řekl: Nestojíme všichni za nic!

Pravda, že ty nové časové písně francouzské nejsou příliš choulostivy a mnohý jejich výraz že trochu čpí. To je přirozeno. „La langue a son parfum“ — každý jazyk má čpavost svou. A rovněž je pravda, že je přeškoda, že zášť národní mezi Francouzi a Němci dostala se do všeho, i do vědy, a Němci žalují smutně, že je to velmi smutné pro rozvoj vzdělanosti, pro pokrok lidstva. U Renana, u Taina, u všech předních učenců — žalují Němci — je zášť teď ctností nejvyšší, jediným světlem ducha — „flambeau des âmes“ jmenují Francouzi zášť svou. Nestojíme všichni za nic! Myslím, že kdo tenkrát četl, každý se dobře pamatuje, že u Němců po roce 1871 povstala celá, naprosto zvláštní „vědecká literatura“. Vyšla velká řada knih, psaných od dobrých spisovatelů, lékařů, profesorů, proslulých psychiatrů, kteříž vesměs dokazovali důvody „vědeckými“, že celý národ Francouzů — je duševně chorý, šílený!

Ale nade vše, i nad „la Haine“ (zášť), zlobí Němce stále hřmící slovo „Revanche!“ Národ francouzský je povaleným Samsonem, avšak: trpělivost, poražený, tvé vlasy vzrostou zas! —

Patience, vaincu: tes cheveux pousseront! *Eternel souvenir!* A „dokud vás nepovalíme, není smíření“!

△

Nepsal jsem ještě nikdy úvahu o nějakém spise Nerudově. Vyhýbal jsem se tomu, přenechával jiným. Avšak teď, když vydal již zase knihu novou, vskočilo mně samo od sebe špičaté péro do ruky, kalamář mně přímo vnucuje černý obsah svůj, a musím, musím psát. Řeknu zcela upřímně příčinu: Vydávané teď jeho spisy se chválí, a to mne dopaluje. Ani číst ty kritiky nemohu. Ovšem o něm nestála posud nikde vytištěna tak ta „pravá“ chvála — jak říkáme, ani jediná kritika o něm nezačla na příklad: „Co svět světem stojí“ nebo: „Nade všecko lidské pomyšlení“ nebo tak nějak. Avšak chvály bylo přece jen dost a to mně není příjemno. Stokrát příjemnější mně bylo, když do něho rádně prali. Pozoroval jsem vždy Nerudu, jak se radostí při čtení takové nepříznivé kritiky choulí, jak vesele se ušklíbá a zlomyslně ústa špoulí, — a já se pohledem na něho babil.

Arci je možno, že mnozí, snad velmi mnozí řeknou, že i tato má naprosto nestranná úvaha je zas jen schvální reklamou pro něho. S těmi ani nemluví. Těm, a kdyby jich bylo *tisíce tisícův*, říkám směle a mužně do očí: Jděte a kupte si *každý* po exempláři Malostranských povídek, čtěte, a najdete-li jen atóm, který se nesrovnává s následující mou kritikou, — „100 Dukaten eine Wanze!“

Snad z toho, že mně bylo vždy nevolně, kdykoli byl chválen, prisoudí mi někdo stranictví, nepřízeň proti Nerudovi. Ohražuju se proti tak nehodnému nařknutí s onou rozhorleností, jaké je schopna jen pravá, sebevědomá ctnost. Miluju ho. Miluju ho víc než kdokoli. Kdybych věděl, čím mu nějakou radost způsobit, buďte ubezpečeni, že bych neváhal. Myslím, že mně věříte, a jakož jsem tedy dokázal

první nutnou vlastnost pořádného kritika: nestrannost, mohu také říci, že mám i druhou vlastnost nutnou: znám zevrubně věc, o níž mluvím. Zní to sebevědomě, ale říkám: Nikdo jí nezná líp.

Myslím, že se neminu příliš s pravdou, pronesu-li náhled, že při knize je hlavní věcí obsah její. Nový, přede mnou ležící spis Nerudův obsahuje *povídky*, což ostatně spisovatel titulem své knihy sám naznačil dosti trefně. Je jich zde třináct. Podivné číslo, ničím neodůvodněné. Proč jich není šestadvacet? Bojím se, že by byl spisovatel v trpkých nesházích, kdybychom se ho zeptali před tváří světa: „Proč jich není šestadvacet?“

Nejbližší pak otázkou je: *Jaké jsou ty povídky?* S hlubokým politováním musím říci, že jsou všelijaké. A s politováním ještě hlubším dodávám, že není ani jediná mezi nimi, která by byla vážena z kruhů vyšších, vznešenějších. Zdá se, že spisovatel žije zcela určité domněnce, že u nás jsou „dole“ celejší lidé než nahoře. Neruda píše jen o třídách nižších, o společenských vrstvách, při kterýchž cit nemá nikdy rukaviček a pravda má pořád ještě více váhy než sebepikantnější lež. On je s to napsat povídku o zcela obyčejné konduktorce, vyprávět nám na desíti stránkách o nějakém drvoštěpu, sdělit nám životopis neoholeného žebráka. Věc to velice povážlivá. A sice: povídka patří do poesie, poesie patří do umění. Co je ale cílem umění, jeho úkolem? Umění má nás povznášet, má nám uvádět ideály lidstva. Může nás povznést konduktorka? Je snad žebrák ideálem lidstva?

Proč nepíše Neruda místo povídek samé básně? Vím to, a už Lichtenberg věděl, proč spisovatelé rádi povídky píšou. To je takhle. Člověk — totiž člověk spisovatel — má rozličné náhledy, reflexe a nápady. Chytne si tedy nějakého chlapa, udělá z něho povídku a nechá ho v ní pronášet všechny nápady ty. Nelíbí-li se nápady, spisovatel za to nemůže, on líčil člověka, který tak a tak myslí. Líbí-li se, roste spisovatel do jmena, vždyť jsou to konečně přec jen *jeho* nápady. To je velmi příjemné. Sečtem-li tedy ze spisův

některého spisovatele všechny jeho nápady, máme úplný obraz osoby jeho, neboť spisovatel nemůže nám podat nic jiného než právě sama sebe. Nápady v Malostranských povídkách jsou kostrbaty jako cařihradské dláždění, rozrozpustily jako neposlušné štěně, ježaty jako francouzský akcizák, myslím si spisovatelův obraz zcela plasticky — ježek je Apollinem proti němu.

Říká se, že Neruda píše „ze života“. Nu dobře, je to zásluha? Že prý píše „věrně“. Nu také dobře, co z toho vyplývá? Je-li to, co líčí dle života, dojemné, je to snad poesie Nerudova? Je-li vtipné, co napsal, je to snad vtip jeho?

Říká se, že má „dobrý sloh“. Co je to: dobrý sloh? Každá myšlenka žádá, aby byla vyslovena jasně, pravými slovy, zkrátka tak, jak jí to sluší a přísluší. Tak ale *musí* být vyslovena, sic nastává špatný sloh. Píše-li ale někdo právě jen tak, jak psátí má, — propánaboha, za to ho máme ještě chválit?

Cítím, že pronáším slova trpká. Ale byl jsem si umínil, že nebudu spisovateli zapalovat kadidlo, že mu budu mlátit kadidelnici kolem hlavy, a když se jednou rozehřeju, tak se necítím. Copak je mně do něho! „On ne loue d'ordinaire, que pour être loué“ — člověk chválí obyčejně proto, aby byl sám zase chválen (užívat v přísné kritice citátů v cizím jazyku, to se vyjímá dobře). Já ale nechci být od něho chválen, ani by toho nedoved, spíš by dovedl mne strhat a to by mne ani dost málo nebolelo. Věru ne!

Učinil jsem svou povinnost.

Pohlédnem-li ještě jednou zkumným zrakem na spis před námi ležící, musíme spravedlivě doznat, že čítá 269 stran a že jej lze dostat v knihkupectví dra Grégra a Ferdy Dattla.

△

Již se neozývají žádné hlasy více o otázce, smí-li neb *má-li* spíše český spisovatel psát také německy?

Nechtěl jsem zasáhnout zde do diskuse, dokud se pro i proti neosvědčí dosti hlasů jinde. Podivná otázka! Otázka vůči požadavkům národního našeho života přímo abecedářská. Jako by estetikové hádali se ohnivě o něčem, co už je obsaženo v abecedě estetiky, na příklad o tom, mohou-li v přísném dramatu mít místo také elementy komické, nebo o něčem podobném. A přece otázka důležitá už proto, že *vůbec* povstala.

Abych hned z počátku jasně a určitě vyznačil stanovisko své, pravím, že naprosto a co nejrozhodněji jsem proti tomu, aby česká péra sloužila produkci německé. Nesmí se tak dít ni ve vědě ni v literatuře krásné. Němci nemají našich per potřebí, a my Češi nemůžeme postrádat spisovatele ani jediného, který je skutečně dobrý. Je mým svatým přesvědčením, že jakýkoli čistě politický úspěch nespasí nás před věčně hrozící germanisací tak jistě jako rozkvět národního písemnictví a národního umění vůbec. Český spisovatel je vojínem, je strážní národa, a ta stráž nesmí přejít prostě do nepřátelského tábora, docela snad za důvodem, že není dostatečně zásobována potravou a oděvem! V té věci není pražádného smlouvání se.

Myslím, že jeden z polemisujících hlasů stipuloval docela sumu, kterou český spisovatel vydělat musí, aby měl mravní povinnost věnovat veškerou práci svou svému jen národu, a že určil sumu tu na tři až čtyři tisíce zlatých ročně. Toto „normále“ není zajisté vysoké, přehnané, vezme-li se *bez ohledu na poměry české*; bez toho ohledu nemůže se ale právě *nic* brát a vůči těm našim poměrům je každé

normále zbytečné, ba nemožné. Kdyby normále takové platilo vůči našemu divadlu — a dobrý herec český těší se značně lepším příjmům než dobrý spisovatel český —, neměli bychom vůbec Kolárů a Malých, Lvů a Smetanů atd. a byli bychom s českým divadlem v koncích. A kdyby byly jen dvě třetiny normále toho mravním zákonem pro literáty, neměli bychom, pokud alespoň poměry znám — ani *jediného* spisovatele dobrého. Ovšem nesmí také u spisovatele roční příjem klesnout pod cifru, jíž je potřebí k bytí třeba skromnému, sic — nemáme již opět spisovatele ani *jediného*. A věc ta leží v rukou celého národa, pravím *celého*, v němž nehřeší a hřešit sobě nedovolí ani jediný člen proti zájmům národního písemnictví a jeho pěstitelů. Ale český spisovatel nesmí se ze stráže hnout, i *když* se proti němu hřeší!

Řekne se, že tedy žádáme od českého spisovatele „obět“. Že žádáme, aby nám obětoval pohodlí, příjemnosti života, snad i život sám. Nu ano — *pročpak ne?!* Máme-li za zcela přirozené, samo sebou srozumitelné, že tam pod Balkánem dole obětuje se sto tisíc životů za svatou věc slovanskou, proč by měl za svatou věc slovanskou váhat někdo se obětovat v Čechách? Ovšem — *comparatio claudicat*. Pro řady literátů se nemůže asentovat. Právě proto ale važme sobě každého spisovatele svého, který je dobrý. A važme sobě vůbec literatury své co pokladu svého největšího, pěstujme ji, žijme plným srdcem s ní, a pak nebude žádný, žádný spisovatel váhat, snášet mnohé, trpět mnohé, obětovat třeba chudobu celého života, jen když uvidí, že vinu nemá národ sám, nechť již netečností celku nebo svévolí jednotlivců.

Významno je, v jaké že době otázka ta teď u nás opět vyvstala. Dovolíte, abych k něčemu poukázal. Ve Vídni vychází zvláštní *Statistische Monatschrift* a nejnovější říjnový sešit přináší článek Literární produkce Rakouska 1870 až 1876. Mluví tu holá čísla. A vypravují nám, že produkce česká za šest let těch číselně sklesla o *celou polovici*. Článek končí slovy: „*Nanejvýš pozoruhodno jest, jak důsledně klesá*

produkce česká za doby nejnovější, kdežto produkce polská rychle stoupá.“ Produkce polská i německá zvýšila se totiž za let těch a vzdor krachu o *dobrou třetinu*. Němci a Poláci jsou v plné politické akci — nemožno nám věru jinak než úpadek i rozkvět přičíst také příčinám politickým. Netajme si to, tajení je také nebezpečné: jsme v době všeobecného národního úpadku, z něhož abychom jižjiž vyvázli, je nejvyšší čas. Známkou doby té jest, že v českých kruzích všude se vzmáhá němčina. Známkou doby té jest, že musíme pranýře užívat pro ty, kteří jsou v plnění národních svých povinností liknavi. A další známkou doby té jest, že čeští spisovatelé počínají psát německy a že vyvstala teď ta „otázka spisovatelská“.

Musily by nastat *naprosto zvláštní* pro spisovatele poměry osobní, aby byl u nás *nucen* psát německy. Teď toho není věru třeba, ne v literatuře pěkné a ne ve vědecké. *Dobré* beletristické dílo najde místa v českých časopisech a u českých nakladatelů dost a dost, a se *špatným* spisovatelem k Němcům as nepoběhne. Zrovna tak se to má s pracemi vědeckými, jichž i na poměry „chudé“ tedy české literatury pořád ještě se nedostává. Musejník a Osvěta jsou často dosti v rozpacích o sehnání materiálu *dobrého*, Matice česká nemá dosti rukopisů, na něž by nakládala. Nechci říci, že český spisovatel, který jme se psát německy, činí to právě tedy jen v naději na honorář *zvýšený*. U Němců by v tom ohledu valně nepochodil — jakpak je to dávno, několik málo neděl nebo několik málo měsíců, co byla v novinách zpráva o *oblíbeném, na slovo vzatém* spisovateli německém, který zemřel v kruté nouzi, takměř hladem? Zbývá tedy co pohnutka ctižádost. Ctižádost má do jisté míry oprávněnost svou. Nemůžem sobě nepřát, aby naši obratní stylisté, když pro nevraživost národní *jiní* spisovatelé než čeští toho nečiní, cizinu obeznamovali sami s vynikajícími plody našimi; ano je-li spisovatel důvodně přesvědčen o hodnotě díla vlastního, ať si je přeloží třeba také sám. Ale ať dílo to v cizím rouše nezalhává původu svého, ať se jeví co *překlad* dobrého díla českého, na čest

národa. Národ, jenž spisovatele odchoval, má svaté právo k tomu. A má právo žádat, aby se spisovatel uvedl jakkoli co Čech, i když spis není překladem, nýbrž hned původně napsán jazykem cizím. K tomu původnímu sepsání jazykem cizím není ale, jak už řečeno, příčiny u nás. A kdyby byla, poukazuje nás přímo k větším jazykům slovanským — k pěstování *literární vzájemnosti slovanské*.

Ctižádost ta chorobná, i celá nynější otázka spisovatelská je výrůstkem chorobné doby, doby zmíněného všeobecného úpadku. Doba ta začala pasivním odporem. Snad by pasivní odpor čistě politický, proti zevnějšku jen čelící, nebyl měl tak *rychlého* úpadku literárního za sebou, kdyby nebylo se vydalo zároveň heslo na ubíjení ducha uvnitř národa. Ani mne nenapadne, abych zde rozdíral ránu bolestnou — hluboká, nebezpečná rána je jednou už zasazena, ale konstatovat ji musím, aby věc byla jasná a náprava možná. Vydáno tedy heslo na ubíjení všeho „mladočeského“. Daleká většina produktivních literárních sil přiznávala se ale přirozeným během věcí právě ku straně svobodomyslné, následek hesla tedy byl, že umlčována, tím ubíjena takřka veškerá literatura česká. Vyšla-li kniha sepsaná „mladočechem“, „staročeské“ listy sotvaže dvěma řádkami sdělily suchý její titul nebo rovněž často hodily knihu přímo pod stůl. Obecenstvo je již všude po světě takové, že musí být upozorňováno, a jako usínal lid náš tedy politicky a společensky, usínal také interes jeho na vlastním, na českém písemnictví. Kde není interesu, poptávky, není také produkce, a proto sklesla literární produkce o dobrou polovici. A proto se zmocnilo disgusto i spisovatelů, umenšila se a chladla láska k věci vlastní, národní — neomluvitelně sic, ale vysvětlitelně. Procedura ta umlčovací provozována celou řadu let a protiprocedura bude vyžadovat snad dvojnásobných let. *Posud* provozují zmíněné listy proceduru tu svou. Že právě od jednoho z nich vyšel teď první stesk na spisovatele české, můžem považovat za známku příznivého obratu. Avšak kázat všeobecně spisovatelům a přitom je osobně umlčovat a literatury sobě nevšímat, to by nešlo. Hezky

tedy začít v sloupcích vlastních a budit lásku a vřelý cit pro věci dobré — do špatných si třeba kopejte nebo si jich nevšímejte, jak je libo.

Bez lásky neobstojí žádný ducha květ. Opět paralela blízká! Dokud divadlo české bylo v lásce celého národa, dokud čeští umělci divadelní viděli, že umění jejich je u nás milováno, hledáno, nenapadlo ani jedinou pořádnou, vskutku českou duši mezi nimi, aby se ohlížela po cizině. Avšak náhle místo lásky komandována nenávist, zanedbávání — nebudem o smutně známých událostech zde mluvit, poukazuju jen na výsledky a ty jsou: velmi značné ochabnutí národního uvědomění mezi herci, šíření se mezi nimi němčiny, choutky značné částky po útěku, ba i faktické opouštění českého divadla. Opět neomluvitelné a opět vysvětlitelné.

Láska, *láska* zmůže tu všechno! Buďte a podněcujte vřelý cit pro písemnictví národní. Chraňte a važte si každého *dobrého* spisovatele, kterého máme. A pak bude každý pracovat s plnou duší a planoucím srdcem a choutek cizáckých nebude, *nemohou* být!

NÁRODNÍ LISTY 8. listopadu 1877

S E R V A D A C

Nový dvousvazkový román Julia Verna

△

Po delší dobu již oznamovaný „cestopisný“ román Vernův konečně vyšel. Má osobní titul Servadac, dle předního hrdiny líčených příhod, a mohl by dle obsahu míti věcný titul *Cesta (naší) soustavou sluneční*. Nejnovější toto dílo Vernovo, třeba by se nerovnal jeho nejlepším, vyniká přec zas poutavostí aspoň nad téhož spisovatele díla poslední, psaná povrchně a někdy až běda zběžně: je pracováno s důmyslem, vskutku *pracováno*. Arci i zde potkáváme se zas se starými známými, s hrdinou Francouzem, jehož rytířství dopodrobna kresleno dle přísného středověkého rázu provensálského, a jeho sluhu, v němž se pojí ideální věrnost s komikou, s representanty několikerých národností, jež nám znázorňují tolikeréž druhy národní pýchy, a s učencem exaktním, zapředeným do vědy jako bourec do svitku, nemajícím pro nic na světě smyslu mimo vědu, ovládajícím ale tuto jako vojevůdce voje své. Ta figura učencova je ve Vernových dílech ostatně pravou *nutností*. Verne pracuje románové své příhody vždy na základě vědecké některé hypotézy, representantem hypotézy té, do nejmenších podrobností upotřebené, musí pak ovšem být učenec exaktní. Hypotéza nejnovějšího díla je: srážka komety se Zemí. Děj: následky srážky té, jež se kupí v tom, že kometa urvala „drobeček země“ i s lidmi na něm a nese to vše s sebou na další své pouti. Tedy cestopis lidí, kteří cestují proti vůli a všichni — až na jednoho — i proti chuti své.

Servadac je důstojník ve francouzském vojště alžírském a Timašev je ruské hrabě, cestující světem na parníku vlastním. Mají pro krásnou vdovu mít souboj. V noci ale před soubojem, kdy se Servadac právě pachtí s básní, kterou

na počtu vdovy skládá, stane se náhlé obrovité otřesení: gourbi (arabská chatrčí), v němž Servadac bydlí, se zřítí a sutiny jeho pochovají kapitána a sluhu. Ráno se oba přec zas vzpamatují a vyškrabou a nyní spěchají na místo souboje. Avšak ku podivu! Místo je prázdné. Zmeškali? Možná, slunce jde tak divně, že se neví, zachází-li či vychází. Předně nejde od východu na západ, nýbrž naopak. Později se ukáže, že den trvá jen šest hodin a noc také jen šest. K tomu — co jen stalo se s nimi samými! Zákon tíže je zcela jiný! Hozený kámen letí daleko, daleko přes cíl. Když si někdo poskočí, vyletí hned na čtyřicet stop nad zemi a snese se pak lehýnce zase dolů. Na divoce zvlněném Středomořím není jediné lodě, nejbližší města zmizela; konečně se Servadac a sluha jeho přesvědčují, že jsou na trojhranném ostrově, obklopeném okeánem.

Tu se blíží loď. Je to Dobryna hraběte Timaševa, která otřesením oním byla vržena daleko do moře zpět. O souboji není teď ovšem zmínky. Ale stůj co stůj musí se nyní vypátrat, co vše osudné zemětřesení pohltilo a ostatní svět co tomu říká. Servadac vstoupí s hrabětem na Dobrynu, aby se ohlédli. Plují as tři neděle. Dno mořské je všude stejně hluboké, kde byla města a pevná zem, je voda, kde byly velké kontinenty, vznášejí se vysoké, strmé břehy, že nemožno nikde přistát, a břehy jsou z minerálu velmi tvrdého, naprosto neovětralého, jakoby včera stvořeného. Plují k východu a náhle jsou u výběžku skalního, kde je stráž Angličanů — zbytek Gibraltaru! Za krátkou tu dobu vykonali tedy cestu kolem světa! Zmáhá se přesvědčení, že zmizela velká část zeměkoule a že zbyl jen ostrov Gourbi, kousek Gibraltaru, kousek protější Ceuty, z celé Itálie jen drůbek jednoho ostrova a poblíž Gourbi jakýs dříve neznámý vulkán, chrlící lávu. Ovšem nemají ani zdání, že se nalézají na kometě, která srazivši se s Zemí urvala jí drobečky ty a s nimi kus moře a vzduchu. To však pozorují, že se blíží k slunci, že konají vesmírem cestu novou. Jen jeden z nových obyvatelů komety zná situaci úplně. Někdy nalézají plavci v plovoucím pouzdře jásavou zprávu: *Gallia*,

tolik a tolik jsme urazili mil, jsme teď tam a tam. Zprávy pocházejí od astronoma Palmyrina Rosetta, jenž sedí na zbytečku bývalých ostrovů Baleárských. Toho zbytečku obyvatelé komet posud nenašli a zprávy nemají bližších dát.

Zařizují se, jak mohou. Všichni jsou dáni pod vládu Servadacovu, vyjma naprosto se odlučující Angličany. Avšak brzy musí kolonie ostrov Gourbi opustit. V přísluní měla Gallia nesmírně teplo, v brzy nato se blížícím odsluní strašnou kosmickou zimou. Utekou se do jeskyň hořícího vulkánu. Teď pojednou přiletí poštovní holub s novou zprávou hvězdářovou a s udáním „Formentera“. Ihned se tam vyberou na saních po zmrzlém moři a převezou polomrtvého učence k sobě. Teď nabývají učencem úplné jasnosti o situaci své a zvědí zároveň, že kometa Gallia zrovna po dvou letech srazí se s Zemí nanovo. V tom je kus naděje pro ostatní, pro astronoma ale, který by vesmírem nejraději bloudil až po konec svých dnů, je v tom zoufalý žal.

Nemůžem zde dopodrobna sledovat let Gallie. Hrozí jí Merkur, hrozí Jupiter, ona šťastně uniká oběma. Na cestě sférou planetoid, v mezihraní planet vnitřních a zevních, urve s sebou jednu tu planetoidu, Nerinu, a ta slouží teď Gallii co měsíc; avšak na zpáteční cestě sférou tou Nerina zase zmizí. Rozumí se, že změněným zákonům fyzikálním, dle základní hypotézy, všude činí Verne úplně zadost. Zvláště rozkošně je líčen poměr hvězdářův k židu Hakhabutovi. Mezi kolonisty nalezá se totiž také německý žid Hakhabut, jenž byl po březích Středozemního moře s lodí svou za obchodem cestoval. Astronom k výzkumům svým užívá židovy pérové váhy, avšak zoufal by si nad resultáty, neboť váhy jsou — zfalšovány.

Konečně se blíží hodina nové srážky. Kolonisté si byli sešili balón, vlezli do kocábky jeho na vše připraveni a čekají. Náhlý ohlušující hlomoz, země přisála vzduch komety, s ním balón, kolonisté se nalezají na místě, kde před dvěma lety byli oderváni, — a kometa již zase mizí v dálce.

Mimo veliké množství vědomostí fyzikálních a astrono-

mických, jež se tu hravě čtenáři sděluje, působí příjemně na nás, že spisovatel budí pýchu národní. Francouz, Angličan, Rus, necht' zkrátka kdokoli, každý je dobrý vlastenec a hrdý původem svým. Ovšem působil politický nynějšek i na Verna, ač se dojmu tomu hrdinně brání. Němci jsou tu zastoupeni jen židem Hakhabutem — ne příliš čestně.

„Víte, hrabě Timašev, že Gallia má nyní prarůzné representanty obyvatelstva staré Evropy?“

„Zajisté, kapitáne. Ale Německo není židem tímto právě šťastně zastoupeno.“

„Každý rozumný by vám přisvědčil, já co Francouz nemohu!“ podotknul kapitán Servadac.

Avšak když se Gallia zas Zemi blíží, když cestovatelé poznávají Evropu a různé říše její, popisuje Verne sám tvar jejich a praví:

„Prusko, děsná sekyra, zaťatá hluboce do Německé říše a zasahující hrotem svým Francii.“

NÁRODNÍ LISTY 15. listopadu 1877

Milostivá paní!

Ráčíte se tázat po mých Písních kosmických a po příčině, proč jich neuveřejňuju hojněji. Třeba byste se tázala anonymně, odpovídám přece. Myslím si Vás dobrou jako sluníčko, s očičkama jako veselé hvězdičky, s tvářičkama jako červánky ranní. Neboť vězte, že muž je stokrát samolibější než žena, — my mužští jen proto se neunavně posmíváme samolibosti ženské, aby si nás samých nikdo dobře nevšim, — a muž spisovatel je stokrát samolibější než každý muž jiný. Vy pak jste si mne dotazem svým získala naprosto. Kterápak matka, tázána po dítěti, odolá chuti vyprávět hned celou biografii! A proto Vám sděluju, že ty písničky češu a myju, škrobím a žehlím co nejneunavněji. Ale mám s nimi malér. Ráčíte se přec pamatovat, co praví Goethův čert, nazvaný Mefisto? Rozpráví dlouho vážně s žákem, poučuje ho a filosofuje s ním, ale náhle to jím škubne —

*Teď mám té suchopárné řeči dost,
musím zas trochu čertem hnouti —*

a už jede na koštěti. Zrovna tak děje se mně. Jsem v nejopravdovějším zanícení a náhle to mnou škubne; musím se mít velmi, velmi na pozoru, aby z „písní kosmických“ nebyly pojednou — písně *komické*! Být čertem — to láká!

Ono také to milé nebe je vskutku často k smíchu! Kdopak by smíchy nepuk, když vidí nebem se prohánět na příklad takovou bláznivou kometu? Kdo by se dobromyslně alespoň neusmál, když spatří tam někde vysoko nahoře tak zvanou „mlhovinu“ či mlžinu, zárodek to světů budoucích, vždyť hledí mlhovina taková do světa tak nevyslovně pitomě, tak hloupě, zrovna jako telátko včera narozené — račte odpustit!

Ach, nebe je tak plno nedostatků, přímo hrubých poklesků a politováníhodných chyb, že vyzývají až satiru. Zvláště satiru starého mládence. Račte si povážít, v naší soustavě sluneční representují mládenectví *jen* Mars a Merkur! Že bojovný Mars nemá na ženilské titěrnosti chuti, je arci pochopitelné. A počítavý Merkur nejspíš vybíral a vybíral, chodil pořád do knih, pořád hledal nějakou ještě bohatší, až přišel krach a teď ho žádná nechce. Takto — Země a Venuše párek, Jupiter a Saturn párek, Uranus a Neptun párek — pro tak velké planety je podobná slabost zrovna skandál! Arci spáchaly svůj poklesek už dávno, když byly ještě mladší. Lze to vidět na nich dle toho, že jsou si dva a dva vždy tak podobny; u starých manželských párků bývá vždycky tak. Celý jejich organism je si vzájemně podoben, jsou skoro stejně tlusty a otáčejí se skoro v témž čase kolem své osy. První upozornil Laplace na manželství Jupitera se Saturnem, Mädler pak dokázal tu slabost i u ostatních. Miluju Laplace a Mädlera. Ale — když to člověk vidí i u věčných planet, zvrtká se přec konečně trochu a myslí si: manželství není snad tedy přece věc tak naprosto zlá! A mohlo by se stát, že by i velmi pevný starý mládenec byl sveden, že by se sebral, vylezl na vrchol Sněžky, přiložil dutou ruku k ústům a řval do výše: „Venuše, nemáš tam pro mne žádnou?“ — Ten útěk pak z vrchu dolů, kdyby Venuše mrkla, že ano!

Ostatně — jsem muž spravedlivý, doznávám, že v *naší* sluneční soustavě je rozumu přec ještě dost. Také je ovšem nemožno, aby soustava, v níž žiju, působím a učím já, byla veskrz na hlavu padlá. Ale v jiných soustavách, tam je mela! Račte již opět povážít, milostivá paní, že jsou bláznivé soustavy, které na *jednom* slunci nemají dost, které mají hned dvě, tři slunce! A k tomu jedno růžové, druhé zelené, třetí fialové, čtvrté třeba modré! Někdy jsou všechna na jednu nad obzorem, někdy se střídají. Zelený sníh, purpurové bláto, modrá louka! Hubičky se tam dávají snad jen v čas růžový. Lichváři půjčují na procenta až „do modra“ a „do zelena“. A ty změny krásné ženské pleti! Přiznám se,

že nemiluju zelené milostpaničky, ba že ani k fialovým nemám náklonnosti zvláštní. A považte si, jemnostpaní, že by ty Vaše malounké, měkkounké, bělounké ručičky, které se zajisté tak sladce líbají, vypadaly náhle jako dvě zelené žáby! Brr!

Myslím, že obyvatelé ostatních slunečních soustav jsou za námi duševně daleko, daleko. Ba že jsou, abych přímo mluvil, hloupi. Není také ani jinak možno, neboť o všech těch pokrocích, které se na naší Zemi dějou, zvědí oni ukrutně pozdě. Zvuk tam nedoletí, pošta tam nejde, zbývá prostředek jediný: světlo. To je ovšem posel rychlý, 42 000 mil urazí za jedinou sekundu! Dovolíte mně, milostivá paní, teď několik učených slov? Nejbližší sousedkou naší sluneční soustavy je hvězda Alfa, v Kentauru. Ale i ta je tak vzdálena, že světelný paprsek, vzdor té zázračné rychlosti své, dorazí tam teprv za půl čtvrtá roku. Nebozí obyvatelé Alfy „vidí“ tedy na příklad teprv dnes ten obrovský, obdivuhodný buket vzájemných nadávek, kterým jsme my Češi ozářili milovanou vlast svou už před půl čtvrtá roky! Avšak obyvatelé vzdálenějších hvězd jsou ještě hůře v tom, čím dál, tím hůř! Myslem si nějakou hvězdu hodně vzdálenou. Vzdálenější než Vega, než Sirius i než Kapella, neboť i Kapella je od nás vzdálena *jenom 102 240 miliard mil* a obyvatelé její vidí dnes, co se u nás dělo před sedmdesáti a dvěma lety. Hvězdu tedy myslem si vzdálenou tak, že paprsek světelný potřebuje od nás k ní půl devatenácta věku.

Jmenujme tu hvězdu Prokul — proč bychom ji nejmenovali Prokul? A předpokládejme dvě věci, v tom nám také nikdo nebrání. Za prvé, že tamější obyvatelé mají dar zraku naprosto neobmezeného, že „tam ten lid — samý ostrovid“ (slyšíte čerta, jak rýmy zvoní?), a že tedy vidí zcela jasně vše, co se u nás děje na Zemi. Za druhé, že tamější obyvatelé jsou ještě dost inteligentní, a nejinteligentnějšího, nejučenějšího ze svého středu že ustanovili k tomu, aby neunavně stopoval události naší Země. Ten učenec tedy vidí dnes, jak právě vedou Krista pána na Golgatu. Do všech končin prokulských letí telegramy,

obyvatelé se hrnou a učený Prokulec jim zvěstuje hlasem hluboce pohnutým: „Hosana! Vznešené lidstvo je spaseno! Právě tam umírá člověk bůh za *volnost a rovnost veškerého lidstva!*“ — Nesmírný jásot po Prokuli, kouzelná iluminace, ohlušující střelba hmoždířů.

A zatím od té doby, co Kristus u nás umřel, obětovaly se a umřely za volnost a rovnost lidstva už milióny vznešených lidí, a my jsme s tou volností a rovností lidstva zrovna tam, kde jsme byli.

Hehehe — ti Prokulci jsou hloupi!

NÁRODNÍ LISTY 18. listopadu 1877

VLASTENCOVÉ Z BOUDY

Historický obraz z minulého věku. Napsal J. J. Stankovský

Kdož u nás sestavovali teď již „literární bilanci“ pro rok 1877, mohli ještě trochu počkat, bilance správná může se zajisté dát teprv po ukončení roku. Divím se té náhlosti a ještě více tomu, že věci celému, alespoň celému *pražskému* literárnímu světu českému známé neměly na onen součet vlivu pražádného. Bylo přec každému známo, že právě se ze skladu Mourkova očekává poslední sešit Stankovského Vlastenců, o kterémž díle tedy nemohl potud být soud ustálen. A rovněž bylo známo, že ze skladu Ottova čeká se den co den celý svazek nových básní Vrchlického a že se tam zároveň připravuje svazek hned další! Jeden z obou těch svazků právě vyšel a samostatný titul jeho je *Duch a svět*. Neznám posud obsahu jeho, avšak byť ho podnes neznal třeba žádný, tolik je jisto, že váha vzácného talentu Vrchlického je značna a „literární bilance“ že nesmí plody jeho mlčky obejít.

Výsledek literární oné bilance zněl: literární produkce r. 1877 byla slabá, ano, produkce klesla na nivó, jaké bývalo v letech padesátých. Tím nemohou být míněna leta pozdější z desítky oné, neboť v těch letech vyskytla se celá řada spisovatelů „nás (tehdy) nejmladších“ a básnická díla se rojila. Musí se mínit tedy leta prvnější. Avšak i zde musí se výrok onen valně obmezit, ač nechci a také nemohu tvrdit, že byla produkce letošní snad *bohata*. Je ale potřebí hlavně hledět ku kvalitě a tu je nesmírný rozdíl mezi nynějškem a tehdejškem. Obrazem tehdejší produkce byl Lumír Mikovcův, obrazem produkce nynější je Lumír Sládkův. Tenkrát se živil Lumír hlavně *překlady* a mimo novely Kolárovy a Kalinčákovy neměl skoro žádných původních prací lepších; dnes je Lumír skoro naskrz původní a není věru

lichou chválou, řeknem-li, že je náš beletristický list *lepší* než všechny současné a souběžné listy francouzské, německé, ba i anglické. Kde ale něco takového může se říci, věruže tam produkce kvalitativně musí býti značna! Spisovatelé tedy „neochabli“,* a je-li kvantum samostatně vyšlých děl malé, není to vina jejich. Mimo to platí pro nás jako pro celý svět pravidlo o vlnovém pohybu života, o rocích produktivnějších a o rocích odpočinku a nových příprav. Trochu viny má ochablost a jistá nechť či nedůvěra nakladatelů, a ta vzrostla zas z ochablosti obecnstva, zakládající se na příčinách politických a sociálních. Poukážou-li literární naši účetní k této, mají pravdu, ač i roku letošního přesahovaly průměrné náklady spisův daleko náklady (početné) let oněch padesátých: byly průměrně dvojnásobné. Proti ochablosti obecnstva musí dbalá veřejnost stále pracovat.

Řídíce se povinností tou sledují Národní listy české písemnictví krok za krokem a nevyšel žádný pozoruhodnější spis v oboru beletrie a jiných, širšímu obecnstvu přístupných oborů, abychom se o něm nezmínili i přes meze, jež jsou listu politickému vykázány. A upozorňujem tedy dnes opět na dílo nové a pozoruhodné, na Stankovského *Vlastence z Boudy*, jehož dva díly jsou spojeny v jediném mocném svazku. Stankovský sobě dobyl o divadlo i o novelistiku již zásluh mnohých.

Čtli a přečtli jsme *Vlastence* s rostoucí napnutostí. Povídka to jednoduše založená, jednoduše vedená, a přece poutavá. Je to kousek čistě české práce, vyrostlý z půdy domácí, půvabný vzduchem svým, vlastenectvím nasyceným, půvabný dobou svou i samostatným způsobem, jakým spisovatel vypravuje. Nečtem zde románového, psychologického hloubání, ale charakteristika je ostrá a často plně plastická. Nenalezáme situačních efektů nových, a vypravování napíná přec. Hlavní půvab knihy spočívá v tom, že se nám předvádí obraz doby pro nás velezajímavé. Ale v tom je právě

* O Osvětě, Světozoru, České včele, Koledě atd. schválně nemluvíme; čtenář si jich dobrými pracemi doplní „oučet“ sám.

zásluha, že spisovatel dovedl volit dobu tak zajímavou a že nelitoval podrobných studií kvůli ní.

Děj se rozvíjí a vrší v letech 1787—1789. V době tedy josefinské, v době vlastního našeho znovuzrození. Není tomu ještě sto let. Měříme čas a měříme vykonanou práci, ohříváme se na vlastenectví svých předků, naivní počátkové naší literatury vyvolávají pohnutí a jsme síleni k práci další. Tenkrát střežili jiskru českého ducha Thámové, Stunové, Tandlerové, ba i prostoduší Melezinkové a — zachránili ji. Naivní je produkce dob těch, ale také jinde než u nás panovala tenkrát naivnost. V Německu nebyly ani myšlenky Lessingovy ještě pronikly a „lessingovci“ bylo as tak posměšným názvem jako dnes „wagnerovci“.

„Divadlo“, „regenerace divadla“ znělo tenkrát heslo všech vzdělaných národů. Hanswurstiáda či kašpárkovství prchalo z divadla, půda pro Shakespeara se upravovala. Také v Praze vedena regenerace ta v novém německém divadle Nosticově. A k *divadlu* obrácen takřka veškerý zřetel také vlastenců českých. Již za Bruniána hráno někdy česky, nyní se srazili vlastenci v pevný šik, vymohli sobě císařské povolení a postavili uprostřed Václavského náměstí dřevěnou „Boudu“. Hledě k faktu tomu, jakož i k mnohým událostem pozdějším a také nejnovějším navrhuje Stankovský pro Václavské náměstí důmyslně název „*Třídy života*“.

Dojemné děje Boudy té jsou rámcem pro povídku Stankovského. Avšak vzdor podrobnému provedení svému neruší, neutlačují nikde vlastní jádro povídkové, jejíhož, rozumí se že milostného obsahu zde se nedotknu, poukazuje čtenáře na knihu samu. Spisovatel dovedl obratně děj povídky své zasadit přímo do děje klíčícího vlastenectví, obé roste a rozvíjí se spolu, podpírá se vzájemným půvabem.

Rovněž obratně odvírá spisovatel, aniž by jakýmkoli opakováním známých dat čtenáře nudil, perspektivu do světových dějin tehdejších vůbec a na počátek francouzské revoluce zvlášť. Svěží dech vane dílem celým.